

Onderwerp Hondenbeleid (ontwikkelingen 2014)

Steller J. Oeben/ P.S. Maaskant

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 85 67 Bijlage(n) 3

Ons kenmerk 4779161

Datum 21-01-2015 Uw brief van -

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Met deze brief brengen wij u op de hoogte van de ontwikkelingen rond het hondenbeleid in de stad. In november 2013 informeerden wij u over een proef met een loslooproute voor honden in het Noorderplantsoen (brief met nummer: SB13.3861040). De proef is eind 2014 geëvalueerd en de conclusie is dat de proef geslaagd is. Dit is voor ons reden om de loslooproute een permanent karakter te geven.

In juni 2014 informeerden wij u over de mogelijkheid voor Stadjsers om suggesties voor verbeteringen van de huidige losloopgebieden en nieuwe loslooproutes te doen (brief met nummer: 4459652). Dit resulteert in een aantal extra losloopgebieden: een loslooproute rond de Gorechtvijvers en een losloopgebied langs de Vrydemalaan. Ook het Festivalterrein in het Stadspark wordt permanent losloopgebied, in plaats van seizoensgebonden. Hierna gaan wij in op de achtergrond van onze besluiten. Tot slot besteden wij aandacht aan de notitie 'Voorstellen voor een beter hondenbeleid', die de Partij voor de Dieren in juni 2014 aan de portefeuillehouders dierenwelzijn en hondenbeleid heeft aangeboden.

Evaluatie loslooproute Noorderplantsoen

Tijdens de proef is een onderzoek uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen). Dit onderzoek is begeleid door de Vereniging Hondvriendelijk Groningen (VHG) en vertegenwoordigers van de omliggende wijken. Door alle betrokkenen is er veel tijd aan besteed en waardevolle input geleverd. Alle betrokkenen delen de conclusies van het onderzoeksrapport.

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: aan 528 passanten uit het Noorderplantsoen is gevraagd naar hun ervaringen met de loslooproute. Daarnaast is driemaal het aantal loslopende én aangeliijnde honden op meerdere locaties (maar buiten de losloopgebieden) in het Noorderplantsoen geteld.

Conclusie van het onderzoek is dat de proef met de loslooproute geslaagd is. De loslooproute voldoet overduidelijk in een behoefte. Slechts twaalf á dertien procent van de respondenten oordeelt negatief over de route. Dit is ruim onder de vooraf door de begeleidingsgroep bepaalde criteriumscore van dertig procent. Verder ervaart het overgrote deel (95%) van de respondenten geen of nauwelijks overlast van loslopende honden op of in de buurt van de loslooproute. Drie procent van de ondervraagden meldt serieuze overlast op of in de buurt van de loslooproute. De loslooproute heeft geen effect op het aantal bezoekers van het Noorderplantsoen. Daarnaast is er geen toename van signalen over loslopende honden in het Noorderplantsoen (al dan niet op de loslooproute) bij MeldStad of het Meldpunt Overlast geconstateerd. Het volledige onderzoeksrapport 'Te gek! Om los te lopen' vindt u in de bijlage.

Afhandeling verzoeken voor nieuwe losloopgebieden 2014

Van de zestig reacties komen negen voorstellen in aanmerking om met de wijk besproken te worden. Naast de hiervoor al genoemde gebieden, zijn nog een aantal die mogelijk in aanmerking komen als losloopgebied: in De Held, Buitenhof, Korrewegwijk, Ulgersmaborg, Coendersborg, Zeeheldenbuurt, Badstratenbuurt en Oosterpoort. Op bijgevoegde kaart zijn de huidige losloopgebieden in bruin aangegeven en de roze cirkels geven mogelijke nieuwe locaties aan. De overige reacties zijn niet gehonoreerd, in de meeste gevallen omdat ze onderdeel uitmaken van de Stedelijke Ecologische Structuur (SES). Daarnaast zijn de voorgestelde gebieden niet geschikt vanwege verkeersveiligheid, recreatie, scholen en/of omdat er voldoende alternatieve losloopgelegenheden in de buurt is. Op dit moment onderzoeken aanvragers of hun idee draagvlak heeft bij bewonersorganisaties en direct omwonenden. Als dat zo is, zullen wij deze in 2015 nog toevoegen aan de lijst met losloopgebieden. Daarna worden de losloopgebieden, omwille van de overzichtelijkheid, de komende drie jaar niet uitgebreid.

Voorstellen voor een beter hondenbeleid (PvdD)

Eind 2013 is het hondenbeleid geëvalueerd en is gekozen voor het continueren van het beleid en de handhaving ervan. De notitie van de Partij voor de Dieren gaat deels in op onderwerpen die in de (discussie rond) de evaluatie aan de orde zijn geweest. We zijn tevreden te kunnen melden dat in de handhaving het afgelopen jaar verbeteringen te zien zijn. Er wordt door de medewerkers van Stadstoezicht nog steeds gewerkt aan de genoemde punten.

Aan de wens om meer losloopgelegenheid te bieden hebben we gehoor gegeven. Zoals gezegd zijn er extra losloopgelegenheid bijgekomen. Volgend najaar start een proef met een extra seizoensgebonden losloopgebied (Molukkenplantsoen in de Korrewegwijk). Tot slot nog iets over voorlichting over honden(gedrag). Wij zijn van mening dat dit heel goed door een vereniging zoals de VHG georganiseerd zou kunnen worden. Zonodig kunnen wij faciliteren, als het gaat om het verbinden van partijen die hierin samen kunnen werken. We zetten ons komend jaar in om de VHG te ondersteunen bij het realiseren van voorlichting over honden op een aantal scholen.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', with a horizontal line underneath.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', with a horizontal line underneath.

de secretaris,
Peter Teesink

Te gek! Om los te lopen.

Evaluatie loslooproute Noorderplantsoen

Onderzoek en Statistiek Groningen heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevensanalyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

Te gek! Om los te lopen.

Evaluatie loslooproute Noorderplantsoen

Klaas Kloosterman

Inhoud

Samenvatting	7
2. Methode van onderzoek	9
2.1 Enquête onder gebruikers van het plantsoen	9
2.2 Tellen van honden buiten de loslooproute	10
3. Resultaten: interviews	11
3.1 Vragen over de loslooproute en losloopgebieden	11
4. Honden tellen	17
5. Wat zeggen de resultaten over de loslooproute?	19
Bijlage 1. Vragenlijst	21
Bijlage 2. Criterium	25
Bijlage 3. Suggesties met betrekking tot de loslooproute	29
Bijlage 4. Suggesties met betrekking tot het hondenbeleid in het Noorderplantsoen	33

Samenvatting

In het nu bijna afgelopen jaar (2014) is in het Noorderplantsoen een hondenloslooproute uitgeprobeerd. Hondenbezitters kunnen hier met hun hond wandelen zonder dat deze is aangeliind.

Bij de beslissing of de loslooproute in het Noorderplantsoen blijft, baseert het gemeentebestuur zich onder meer op een onderzoek dat in de zomermaanden van 2014 is uitgevoerd door Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen).

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: aan 528 passanten uit het Noorderplantsoen is gevraagd naar hun ervaringen met de loslooproute. Daarnaast is driemaal het aantal loslopende én aangeliijnde honden op meerdere locaties (maar buiten de losloopgebieden) in het Noorderplantsoen geteld.

De enquête

Er is op basis van de enquête in het Noorderplantsoen geen reden om te stoppen met het 'experiment Loslooproute'.

Twaalf á dertien procent van de respondenten oordeelt negatief over de route, dit ligt ruim onder de vooraf vastgestelde criteriumscore van dertig procent.

Het overgrote deel (95%) van de respondenten ervaart geen of nauwelijks overlast van loslopende honden op of in de buurt van de loslooproute. Drie procent van de ondervraagden meldt serieuze overlast op of in de buurt van de loslooproute.

Het overgrote deel van de respondenten geeft aan dat de frequentie van het bezoek aan het Noorderplantsoen niet is veranderd door het instellen van de loslooproute. Drie procent komt minder vaak dan voorheen. Vier procent komt juist vaker.

Als het de loslooproute betreft komt elf procent daar liever niet meer. Daar staat dan wel weer tegenover 17 procent juist weer vaker de loslooproute bezoekt, vergeleken met de tijd dat de route nog niet was ingesteld.

We concluderen dat de loslooproute geen effect heeft op het aantal bezoekers van het Noorderplantsoen.

Het merendeel van de bezoekers van het plantsoen (90 procent) heeft de afgelopen maand geen (of vrijwel geen) overlast ervaren van loslopende honden in het plantsoen.

Incidenten (overlast) vinden even vaak plaats binnen (28 keer de voorgaande maand) als buiten de losloopgebieden (27 keer de voorgaande maand).

Drie mensen rapporteren bijgedrag van loslopende honden dat tegen henzelf gericht was. Agressief gedrag / bijten naar ander honden komt iets vaker voor (negen keer). De meeste overlast ontstaat door (te) speelse of uitbundige honden en/of niet opgeruimde hondenpoep (samen 35 keer).

Suggesties gedaan ten behoeve van de loslooproute:

- Meer prullenbakken
- Zorgen dat de hondenpoep beter wordt opgeruimd
- Geen fietsers op de loslooproute
- Goed (beter) aangeven waar honden precies los mogen lopen

Suggesties gedaan ten behoeve van het hondenbeleid in het Noorderplantsoen:

- Aanbieden van gratis poepzakjes
- Overlast beperken van joggers, fietsers en scooters
- Functiescheiding: aparte ruimte voor uitlaten, recreëren, fietsen en joggen
- Opvoeden honden

Foto 1: Reactie op de "Klaar mee muur" van Social Labs in het noorderplantsoen tijdens Noorderzon

Het tellen van de honden

In oktober 2013, februari 2014 en juni 2014 is het aantal aangeliijnde én het aantal loslopende honden op vier verschillende locaties buiten de losloopgebieden geteld.

Het aantal niet aangeliijnde honden is over de drie meetmomenten licht gedaald, van gemiddeld zes per uur in oktober 2013 tot ongeveer vier per uur in juni 2014. Het aandeel niet aangeliijnde honden op het totaal steeg licht van ruim 28 procent in oktober 2013 naar 32,5 procent in juni 2014.

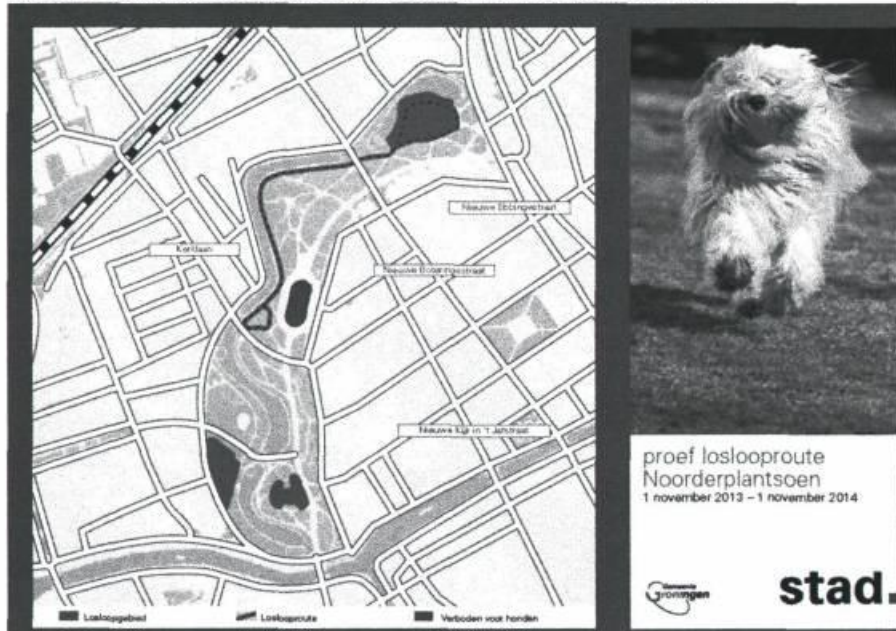
De verschillen zijn echter zo minimaal dat een mogelijk effect van de loslooproute op het aantal (al dan niet aangeliijnde) honden in de rest van het Noorderplantsoen niet waarschijnlijk is.

2. Methode van onderzoek

De loslooproute

In het kalenderjaar 2014 is in het Noorderplantsoen een hondenloslooproute uitgeprobeerd. Hondenbezitters kunnen hier met hun hond wandelen zonder dat deze is aangeliind. De route loopt vanaf de Kerklaan langs de vijvers tot het losloopgebied bij de Noorderstationsstraat. In de onderstaande figuur is de loslooproute aangegeven.

Figuur1: Loslooproute en losloopgebieden binnen het Noorderplantsoen

Op de figuur is goed te zien hoe de route loopt. Het is de zwartbruin gestippelde route die aan weerszijden eindigt in een lus, zodat een doorlopende route ontstaat.

Aan de noordzijde bij de Noorderstationsstraat zien we dat de bovenste lus een losloopgebied insluit. Het plantsoen heeft aan de zuidkant nog twee (bruingekleurde) losloopgebieden. In de rest van plantsoen zijn honden alleen aangeliind toegestaan. Een uitzondering is in het rode gedeelte, de centrale vijver inclusief de aangelegde betonnen vijverranden: hier zijn ook aangeliinde honden niet welkom.

2.1 Enquête onder gebruikers van het plantsoen

Om de ervaringen van de gebruikers met de loslooproute te peilen, worden passanten van het plantsoen ter plekke geïnterviewd door medewerkers van O&S Groningen. Voor het bepalen van de steekproefgrootte wordt een foutenmarge van 5% en een 95% betrouwbaarheidsinterval aangehouden. Dat betekent dat er minimaal 377 respondenten nodig zijn.

Er worden interviews afgenomen bij vier plekken in het plantsoen op vier verschillende tijdstippen: 8 uur 's ochtends, 12 uur en 17 uur 's middags en 19 uur 's avonds. We maken gebruik van vier ervaren interviewers die rouleren met betrekking tot plaatsen en tijdstippen. De plekken waar wordt geïnterviewd ziet u op het kaartje op de volgende bladzijde

iPad

Voor het eerst maakt O&S Groningen gebruik van iPads bij het afnemen van interviews ter plekke. De voordelen ten opzichte van afname op papier zijn duidelijk: de verzamelde gegevens hoeven niet nog een keer worden ingevoerd in een computer: tijdsbesparend en minder kans op fouten bij de invoer.

2.2 Tellen van honden buiten de loslooproute

Op drie verschillende momenten (oktober 2013 - nulmeting, maart en juli 2014) hebben vier tellers op verschillende locaties en dagen en tijdstippen de honden geteld die zich op die momenten in het Noorderplantsoen ophielden. Aangelijnde en loslopende honden werden apart geteld. Er werd niet geteld op de loslooproute en de losloopgebieden (zie het kaartje op pagina 2).

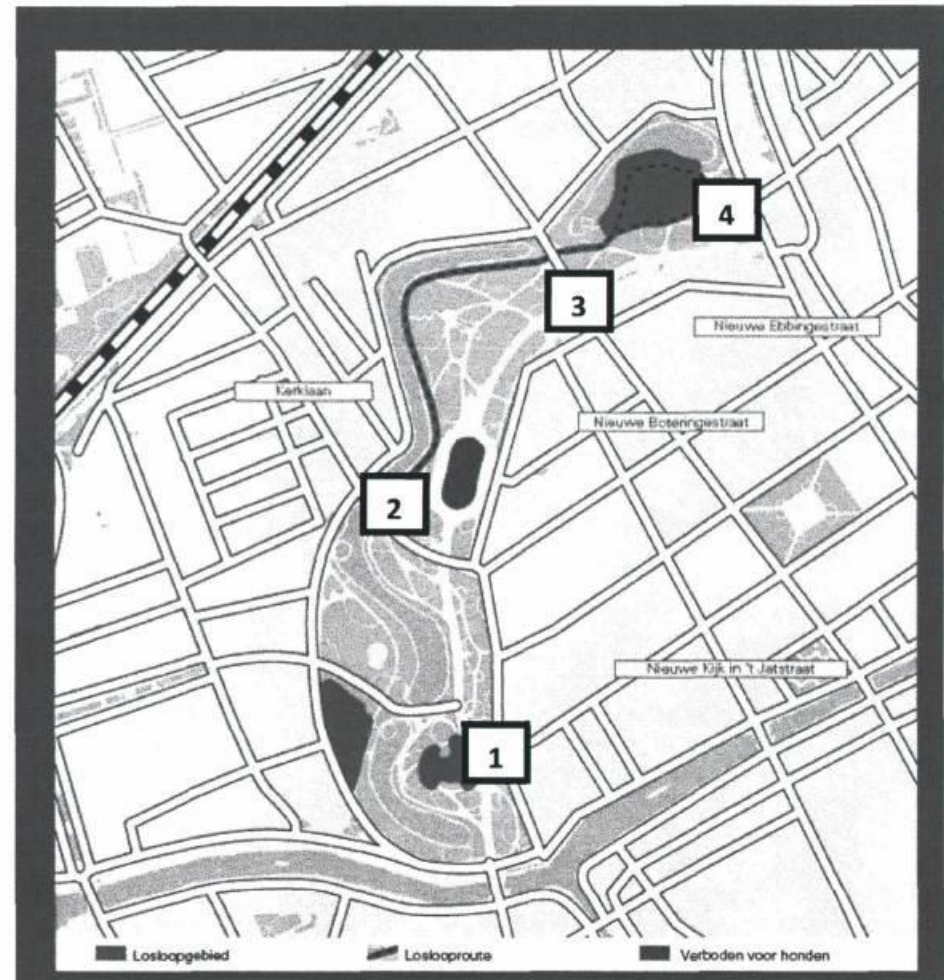
Het doel van de telling was het beantwoorden van de volgende vragen:

- Tellen we meer of minder honden (buiten de loslooproute / gebieden) in het plantsoen nu de loslooproute is ingesteld?
- Zien we nu meer of minder loslopende honden (buiten de loslooproute / gebieden) ten opzichte van het totaal aantal honden?

Waar wordt er geïnterviewd?

1. Het bankje waar de Werfstraat overgaat in de Noorderbinnensingel
2. Naast de Kerklaan voorbij de vijver
3. De hoek Boteringesingel / Nieuwe Boteringestraat
4. De plek waar de Korreweg het Noorderplantsoen binnenloopt

Figuur 2 Interviewplekken in het Noorderplantsoen

3. Resultaten: interviews

Zoals boven is beschreven, is door vier verschillende enquêteurs op verschillende plekken in het Noorderplantsoen geïnterviewd. In totaal werden 528 personen gesproken. Daarmee werd het benodigde aantal van 377 ruim gehaald. In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de enquête beschreven.

Frequentie van bezoek

Ruim tachtig procent van de ondervraagden komt meerdere keren per week in het Noorderplantsoen en is daarmee regelmatige gebruiker van het plantsoen.

Tabel 1. Hoe vaak bezoekt u het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Minder dan een keer per maand	31	6%
Een á twee keer per maand	42	8%
Een á twee keer per week	122	23%
Vrijwel dagelijks	322	61%
Anders, namelijk	11	2%

In tabel 2 vinden we een opsomming van de activiteiten die mensen ondernemen in het Noorderplantsoen. Mensen kunnen natuurlijk meerdere activiteiten ondernemen. De aantallen tellen dan ook niet op tot het totaal aantal ondervraagden van 528 personen.

Redenen van bezoek

Wandelen en de hond uitlaten zijn voor veel passanten redenen om het Noorderplantsoen te betreden. Ook lopen veel mensen door het plantsoen om naar een ander deel van de stad te gaan.

Negen procent van de ondervraagden had minimaal nog één andere reden om het plantsoen te bezoeken dan één van de antwoordcategorieën die we vooraf hadden bedacht. Voorbeelden van zaken die hierbij werden genoemd zijn het bezoek aan de speeltuin en het voeren van de eenden in de vijvers.

Tabel 2. Wat is de reden van uw bezoek aan het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Uitlaten van mijn hond	195	37%
Wandelen	212	40%
Sporten (bijv. hardlopen)	77	15%
Zonnen / lezen	65	12%
Picknicken	43	8%
Bezoek Café Flinders	27	5%
Bezoek culturele activiteiten (bijv. Noorderzon)	28	5%
Op doortocht naar een andere kant van het plantsoen	153	29%
Anders, namelijk	47	9%

3.1 Vragen over de loslooprouten en losloopgebieden

In dit onderdeel van de enquête is de respondenten een aantal meer specifieke vragen over de loslooprouten voorgelegd, te beginnen met de vraag naar de bekendheid van zowel loslooprouten als de losloopgebieden binnen het Noorderplantsoen.

Bekendheid met loslooprouten en losloopgebieden

Van de respondenten kende 43 procent zowel de losloopgebieden als de loslooprouten. Acht procent kende alleen de loslooprouten.

Elf procent was alleen op de hoogte van het bestaan van de losloopgebieden.

Bij het stellen van deze vraag werd door de interviewers indien nodig gebruik gemaakt van het kaartje dat hier is opgenomen onder figuur 1.

Tabel 3. Weet u dat er in het Noorderplantsoen plekken zijn waar honden los mogen lopen?

	Aantal	Percentage
Ja, persoon kent losloopgebieden en loslooproute	229	43%
Ja, persoon kent losloopgebieden	57	11%
Ja, persoon kent loslooproute	41	8%
Ja, maar persoon kent losloopgebieden en loslooproute niet	117	22%
Nee	83	16%

Niet aangeliijnde honden buiten de losloopgebieden

Nu ook de mensen die voorheen nog geen kennis hadden van de plekken waar honden los mogen lopen daar met behulp van het kaartje op waren gewezen was de volgende vraag of respondenten buiten die gebieden wel eens honden los hadden zien lopen.

Tabel 4. Heeft u de afgelopen maand honden los zien lopen / buiten losloopgebied en loslooproute?

	Aantal	Percentage
Nee	154	29%
Vrijwel nooit	87	16%
In minder dan de helft van de keren dat ik hier kom	80	15%
In meer dan de helft van de keren dat ik hier kom	54	10%
Vrijwel altijd als ik hier kom	53	10%
"Weet niet / geen mening"	99	19%

Vijfenvertig procent van de respondenten ziet nooit of vrijwel nooit loslopende honden buiten de losloopgebieden.

In dit geval betekent dit dat 35 procent soms tot vrijwel altijd loslopende honden zien buiten de daarvoor geëigende gebieden als ze het Noorderplantsoen bezoeken.

Overlast van loslopende honden

De volgende vraag die aan de respondenten is gesteld gaat over eventuele overlast die ze hebben ervaren door loslopende honden – binnen of buiten de losloopgebieden.

Tabel 5. Heeft u de afgelopen maand overlast ervaren van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Nee	434	82%
Vrijwel nooit	42	8%
In minder dan de helft van de keren dat ik hier kom	28	5%
In meer dan de helft van de keren dat ik hier kom	13	2%
Vrijwel altijd als ik hier kom	9	2%
Weet niet / geen mening	1	

Het merendeel van de bezoekers van het plantsoen (82 procent) heeft de afgelopen maand geen overlast ervaren van loslopende honden in het plantsoen. Vier procent geeft aan in ieder geval in meer dan de helft van de bezoeken aan het plantsoen last te hebben van loslopende honden.

Plaatsen van overlast

Aan mensen die overlast rapporteren hebben we gevraagd waar die dan vooral plaats vindt, binnen of buiten de losloopgebieden? Het antwoord vinden we terug in tabel 6.

Tabel 6. Op welke plek in het Noorderplantsoen heeft u die overlast van loslopende honden ervaren?

Plek	Aantal	Percentage
Op de loslooproute	8	13%
In één of meerdere losloopgebieden	5	8%
In losloopgebieden en op de loslooproute	15	24%
Buiten de loslooproute en de losloopgebieden	27	43%
Weet niet of het losloopgebieden en/of loslooproute was	8	13%

Ongeveer evenveel incidenten (28) vinden plaats binnen de losloopgebieden als daarbuiten (27). De interpretatie van die getallen is wat lastig. Dat heeft met allerlei factoren te maken, bijvoorbeeld met de vraag hoeveel passanten zich daadwerkelijk binnen de losloopgebieden begeven (en dus kans maken om problemen te ervaren met loslopende honden daar). Daarnaast kan ervaren overlast buiten de losloopgebieden te maken hebben met het type hond (en met het type eigenaar). Buiten de losloopgebieden mag een hond niet onaangeliënd rondlopen. Honden van eigenaren die verboden negeren reageren misschien anders dan degenen die zich aan de regels houden.

Soort overlast

Overlast is er in maten en soorten, variërend van blaffen, (te) speels gedrag tot opspringen en bijten. In tabel staat aangegeven welke soorten overlast door de respondenten is gemeld.

De percentages zijn gerekend naar het totaal aantal respondenten. Dit betekent bijvoorbeeld dat drie procent van de respondenten overlast meldde door opspringende, zich uitbundig gedragende honden. De respondenten konden wel in meerdere categorieën scoren. Dus bijvoorbeeld én last hebben van opspringende honden én last hebben van agressief gedrag door honden.

Tabel 7. Waaruit bestond de ervaren overlast van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Blaffen	8	2%
Opspringen, uitbundig gedrag / honden komen te dicht bij	15	3%
Agressief gedrag / bijten naar andere honden	9	2%
Agressief gedrag / bijten naar mensen	3	1%
Ongewenst gedrag naar mijn eigen aangeliënd hond	5	1%
Hondenpoep	20	4%
Anders, namelijk	9	2%

Drie mensen rapporteren bijgedrag van loslopende honden dat tegen henzelf gericht was. Agressief gedrag / bijten naar andere honden komt iets vaker voor (negen keer). De meeste overlast ontstaat door (te) speelse of uitbundige honden en/of niet opgeruimde hondenpoep (samen 35 keer).

Aanpassen gedrag naar aanleiding van het instellen van de loslooproute.

Het instellen van een loslooproute in een druk bezocht park als het Noorderplantsoen kan gevolgen hebben voor het aantal mensen dat het plantsoen bezoekt. Een aantal mensen dat weinig heeft met honden zal misschien wegblijven uit het plantsoen of in ieder geval uit de buurt van de loslooproute blijven. Ook zal de loslooproute waarschijnlijk wel wat nieuw publiek trekken dat daar lekker met hun hond een wandeling kan maken. Tabel 8 geeft een overzicht.

Het overgrote deel van de respondenten geeft aan dat de frequentie van het bezoek aan het Noorderplantsoen niet is veranderd door het instellen van de loslooproute. Drie procent komt minder vaak dan voorheen. Vier procent komt juist vaker. Als het de loslooproute betreft komt elf procent daar liever niet meer. Daar staat dan wel weer tegenover 17 procent juist weer vaker de loslooproute bezoekt, vergeleken met de tijd dat de route nog niet was ingesteld.

Hieruit mogen we wel concluderen dat de loslooproute geen effect heeft op het aantal bezoekers van het Noorderplantsoen.

Tabel 8. Past u uw gedrag aan (in het Noorderplantsoen) vanwege de loslooproute?

	Aantal	Percentage
Ik kom nu vaker	22	4%
Ik kom nu minder vaak	14	3%
Ik kom nu vrijwel niet meer	1	
Ik ga nu vooral niet naar het gedeelte met de loslooproute	58	11%
Ik ga nu vooral wel naar het gedeelte met de loslooproute	91	17%
Nee	315	60%
Anders, namelijk	25	5%
Weet niet / geen mening	1	

Al met al....

We vragen de respondenten naar een totaaloordeel met betrekking tot de loslooproute. Als voors en tegens tegen elkaar worden afgewogen, wat is dan het uiteindelijk oordeel over de loslooproute: Is dat oordeel overwegend positief of slaat de meter toch de andere kant uit? De antwoorden op deze vraag vinden we terug in tabel 9. In de laatste twee kolommen splitsen we de respondenten op in hondenbezitters en niet hondenbezitters.

Van de respondenten is 71 procent (zeer) positief over de loslooproute en 12 procent (zeer) negatief. Dit is een duidelijke uitslag en behoeft verder weinig duiding. Hondenbezitters zijn over het algemeen positiever en vooral minder neutraal. Als je kijkt naar het aandeel dat (zeer) negatief oordeelt over de loslooproute scoren beide groepen opgeteld twaalf procent.

Tabel 9. Hoe staat u tegenover de loslooproute in het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage	Hondenbezitter	Geen hondenbezitter
Zeer positief	77	15%	28%	7%
Positief	294	56%	54%	57%
Neutraal	83	16%	5%	22%
Negatief	47	9%	8%	10%
Zeer negatief	16	3%	4%	2%
Weet niet / geen mening	8	2%	1%	2%

Positief, maar

Dat de respondenten in overgrote mate positief oordelen over de loslooproute, wil niet zeggen dat er niet nog het een en ander kan worden verbeterd. Het ligt dan ook voor de hand daar naar te vragen. In de onderstaande tabel worden de antwoorden op deze vraag samengevat. Een groot aandeel van 46 procent antwoordt 'Nee' en heeft dus geen aanvullende suggesties.

Tabel 10. Heeft u nog suggesties voor de loslooproute in het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Ja, meer controle op loslopende honden buiten de loslooproute (en de losloopgebieden)	11	2%
Ja, beter handhaven op het opruimen van hondenpoep	36	7%
Ja, de route moet langer / korter	68	13%
Nee	248	46%
Anders, namelijk	176	32%
Weet niet / geen mening	5	1%

Van de respondenten vindt zeven procent dat er meer moet worden gehandhaafd op het opruimen van hondenpoep.

Foto 2: Laat niet als dank.....

Dertien procent vindt dat de loslooproute langer dan wel korter moet. Ongeveer één op de drie had nog een andere suggestie voor de gemeente met betrekking tot de loslooproute. Zaken die meerdere keren werden genoemd zijn, in aflopende mate:

Tabel 10a. Aanvullende opmerkingen (samengevat)

Honden zouden in het hele plantsoen los mogen lopen
Meer prullenbakken
Zorgen dat de hondenpoep beter wordt opgeruimd
Baasjes moeten honden beter onder controle houden
Geen fietsers op de loslooproute
Goed (beter) aangeven waar honden precies los mogen lopen
Loslooproute zou de vorm van een rondje moeten hebben

Een deel van de respondenten vindt de beschikbare loslooproute te beperkt en vindt dat honden overal los zouden moeten kunnen lopen, zeker als ze (hond én baasje) zich goed gedragen. Mensen ergeren zich aan rommel in de buurt van de loslooproute. Honden gaan af op troep die door anderen in de struiken is gegooid, bijvoorbeeld voedselresten. Daarnaast betekent een loslooproute meer mensen en meer afval (poep en etensresten van bijvoorbeeld mensen die hun hond uitlaten en ondertussen zelf hun lunch nuttigen). Hondenbezitters ergeren zich ook aan fietsers die (al dan niet hun hond uitlatend) zich ophouden op de loslooproute.

Suggesties voor het hondenbeleid in het Noorderplantsoen

Tot slot vroegen we de respondenten of ze nog suggesties voor het hondenbeleid in zijn algemeenheid hadden voor het Noorderplantsoen. Hun suggesties staan weergegeven in tabel 11. Het merendeel (55 procent) van de respondenten heeft geen directe aanvullingen of aanpassingen voor het beleid.

Voor een deel komen dezelfde problemen als die al aangegeven werden bij de loslooproute ook hier weer naar voren (meer controle op loslopende honden, beter handhaven als het gaat om hondenpoep). In de categorie 'Anders, namelijk' kwamen nog nieuwe verbeterpunten boven tafel:

Tabel 11. Heeft u nog suggesties voor het hondenbeleid in het Noorderplantsoen?

	Aantal	Percentage
Ja, meer controle op loslopende honden buiten de loslooproute (en de losloopgebieden)	11	2%
Ja, beter handhaven op het opruimen van hondenpoep	54	10%
Nee	290	55%
Anders, namelijk	165	32%
Weet niet / geen mening	3	1%

Tabel 11a. Aanvullende opmerkingen over het hondenbeleid in het Noorderplantsoen (samengevat)

Aanbieden van gratis poepzakjes
Overlast beperken van joggers, fietsers en scooters
Funcitiescheiding: aparte ruimte voor uitlaten, recreëren, fietsen en joggen
Opvoeden honden

Als we de suggesties samenvatten komen we op:

- meer ruimte voor honden (over hele plantsoen vrij lopen)
- betere voorzieningen: meer prullenbakken / poepzakjes
- beperken overlast andere gebruikers: fietsers scooters, joggers en tot slot
- meer controle op: loslopende honden, vervuilers, asociale gebruikers plantsoen: fietsers, scooters.

In bijlage 2 worden alle gegeven suggesties op zowel vraag 10 als vraag 11 weergegeven.

4. Honden tellen

Een van de effecten van het instellen van de loslooproute zou een toename van loslopende honden buiten de route kunnen zijn. Blijven niet aangeliijnde honden wel binnen het daarvoor aangegeven gebied? Anderen verwachten juist een daling van loslopende honden in de rest van het park. De aan dat idee gelinkte gedachte is dat, nu er een loslooproute is, mensen die graag met hun hond loslopen dit niet meer elders in het plantsoen hoeven te wijzigen doen. Wij namen de proef op de som door drie periodes gedurende een week op vier locaties in het plantsoen zowel het aantal aangeliijnde als het aantal loslopende honden te tellen.

Locaties en meetmomenten

Samen met de opdrachtgever hebben we vier locaties geselecteerd waar honden werden geteld. Het zijn plekken met een mooi overzicht over een ruim deel van het plantsoen. In het onderstaande kaartje zijn de locaties aangegeven.

De vier locaties zijn:

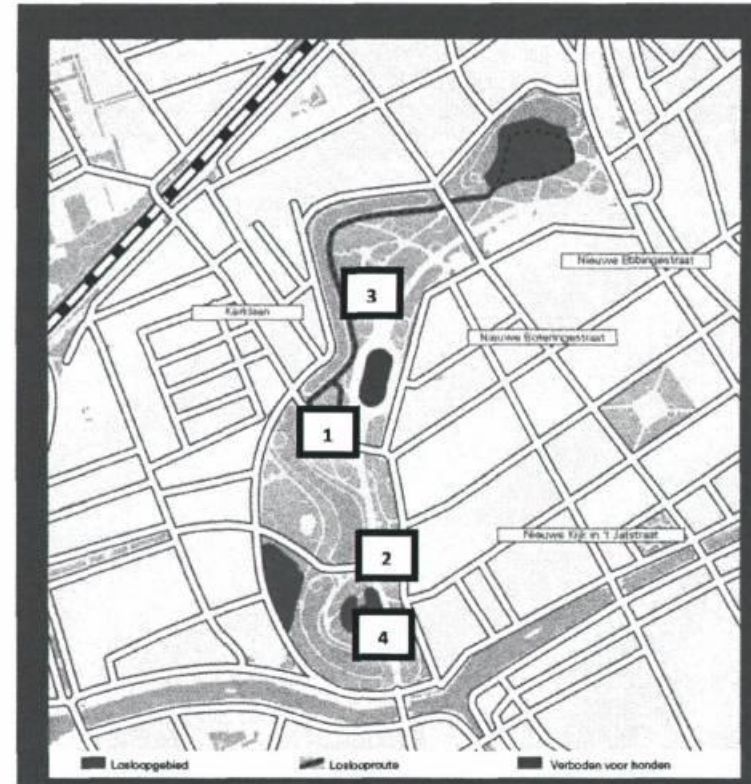
1. bankje parallel Kerklaan aan vijver
2. bankje heuvel tegenover Grote Rozenstraat
3. muziekkoepeel (bankje)
4. bankje Leliesingel schuin tegenover losloopgebied

Meetmomenten

- 0: oktober 2013 (nulmeting)
- 1: februari 2014
- 2: juni 2014

Op elke locatie werd per meetmoment op vier verschillende tijdmomenten een uur geteld.

Die vier uur waren steeds verdeeld over twee dagen.

Figuur 3. Locaties waar honden zijn geteld

De tijdstippen waarop het tellen begon waren 8.00, 12.00 en 17.00. Ook in het weekend werd geteld. De tellers telden alle honden binnen hun gezichtsveld. Aangelijnde en loslopende honden werden apart geregistreerd. De tellers kregen de volgende opdracht mee:

Je moet tellen in twee categorieën:

1. Aangelijnde honden
2. Loslopende honden

Hoe moet je tellen?

Elke hond tel je een keer. Heb je een hond een keer geteld en komt hij een kwartier later ineens weer terug: niet nog een keer tellen.

Als je niet zeker weet of je een hond al eerder hebt geteld, dan tel je die hond gewoon mee.

Resultaten

De verschillen in het aantal getelde honden op drie tijdstippen is minimaal. In totaal is er zestien uur geteld per meetmoment (vier keer vier uur). Dat betekent dat er gemiddeld iets meer dan 21 honden per uur zijn geteld in oktober 2013 en 20 in februari 2014. Het getelde aantal honden in juni was gemiddeld 16 stuks. Het aantal loslopende honden is over de drie meetmomenten licht gedaald, van gemiddeld zes per uur in oktober 2013 tot ongeveer vier per uur in juni 2014.

Tabel 12. Totalen hondentelling oktober 2013, februari en juni 2014.

Meetmoment	okt. 2013	feb. 2014	juni 2014
Aangelijnde honden	243	235	194

Loslopende honden	96	85	63
Totaal	339	320	257
Percentage loslopers	28,3%	26,8%	32,5%

Het aandeel niet aangelijnde honden op het totaal steeg licht van ruim 28 procent in oktober 2013 naar 32,5 procent in juni 2014. De verschillen zijn echter zo minimaal dat een effect van de loslooproute op het aantal (al dan niet aangelijnde) honden in de rest van het Noorderplantsoen niet waarschijnlijk is.

Foto 3: Ook Kardingse (ten zuiden van de Oosterseweg) is een mooie loslooplocatie.

5. Wat zeggen de resultaten over de loslooproute?

Of het experiment met de loslooproute een succes is en of de loslooproute gecontinueerd moet worden is niet aan de onderzoekers. Wel is vooraf een criterium afgesproken met de opdrachtgever met betrekking tot resultaten die eventueel zouden leiden tot een negatief advies aan het gemeentebestuur om door te gaan met de loslooproute in het Noorderplantsoen.

Criterium

Voordat we begonnen met de interviews in het Noorderplantsoen over de ervaringen van passanten met de loslooproute hebben we een criterium vastgesteld. Dit komt er op neer dat bij een bepaalde frequentie van serieuze overlast op en onvrede met de loslooproute een negatief advies volgt met betrekking tot het continueren van de loslooproute. Een meer exacte beschrijving van dat criterium is beschreven in Bijlage 2.

Resultaat

De criteriumscore is opgebouwd uit twee onderdelen, te weten:

- A. de mate waarin overlast wordt ervaren door de loslooproute (overlastscore)
- B. het feit dat passanten een positief dan wel negatief oordeel over de loslooproute hebben en/of daar vaker of minder vaak komen dan voorheen (oordeel).

A. Overlastscore

De overlastscore wordt berekend met behulp van de vragen 5 t/m 7 uit de vragenlijst (zie bijlage 2). Dat geeft een totaalscore waarvoor geldt:

0 t/m 4:	geen tot weinig overlast, al dan niet gerelateerd aan de loslooproute
5:	iets / matige overlast, al dan niet gerelateerd aan de loslooproute
6 t/m 8:	serieuze overlast, gerelateerd aan de loslooproute

Bij een groene of gele score is er sprake van geen of iets overlast van honden die niet altijd gekoppeld kan worden aan de loslooproute. Bij rood is er zeker sprake van overlast, waarbij incidenten ook plaatsvinden op of direct bij de loslooproute. Na analyse van de resultaten krijgen we het volgende overzicht:

Tabel 13. Gecombineerde overlastscore verbonden aan de loslooproute.

Oordeel	Aantallen	Percentage
Groen	505	95%
Geel	9	2%
Rood	14	3%
Totaal	528	

Het overgrote deel (95%) scoort groen op deze gecombineerde score. Dat betekent dat dit deel van de respondenten niet of nauwelijks overlast meldt die gerelateerd is aan de loslooproute, Drie procent van de ondervraagden ervaart serieuze overlast op of in de buurt van de loslooproute (door de aanwezigheid van loslopende honden).

B. Oordeel over de loslooproute

Het feit dat passanten overlast ervaren van honden zal waarschijnlijk hun oordeel over de loslooproute beïnvloeden. Toch kan het zijn dat ondanks dat de route in de ogen van respondenten weinig overlast veroorzaakt, die respondenten uiteindelijk toch negatief oordelen over het instellen van de loslooproute. Omgekeerd is het goed mogelijk dat mensen (erg) positief oordelen over de route ondanks het feit dat ze zelf wel degelijk overlast ervaren.

Het oordeel over de loslooproute (vraag 13) en het eventueel aanpassen van het bezoekgedrag aan het plantsoen (vraag 12) nemen we ook mee bij het bepalen van de totaalscore. Antwoorden op deze vragen kunnen de scores uit tabel 13 nog doen wijzigen op de manier die is aangegeven in bijlage 2. Het aantal correcties op de scores staat vermeld in tabel 14.

Tabel 14. Aantallen correcties op de gecombineerde overlastscore (zie tabel 13).

Correctie	Aantallen	Percentage
0	75	14%
-	49	9%
--	27	5%
+	294	56%
++	83	16%
Totaal	528	

Wat betekenen de plussen en minnen uit tabel 14?

Een "+" betekent dat de antwoorden op de vragen 12 en 13 zo waren, dat er aanleiding is de totaalscore in positieve zin een niveau aan te passen. De score "geel" uit tabel 13 wordt "groen", "rood" wordt "geel", "groen" blijft "groen".

Een "++" betekent dat er twee niveaus bijkomen: bij alle respondenten die hier "++" scoren verandert de score uit tabel 13 in "groen".

Hetzelfde, maar dan omgekeerd, geldt natuurlijk voor de scores "--" en "---". Dit heeft tot gevolg dat de volgende eindscores ontstaan (tabel 15).

Tabel 15. Eindscores betreffende de loslooproute.

Oordeel	Aantallen	Percentage
Groen	439	83%
Geel	49	9%
Rood	40	8%
Totaal	528	

Van de respondenten heeft 83 procent een score die kan worden geïnterpreteerd als 'positief tot zeer positief ten opzichte van de loslooproute', negen procent is neutraal tot licht negatief. Acht procent is 'negatief tot zeer negatief ten opzichte van de loslooproute'.

De totaalscores zijn gemiddeld iets minder positief dan de scores in tabel 13. Op basis van tabel 14 (veel + en ++) zou je bij een oppervlakkige beschouwing misschien verwachten dat het eindoordeel nog positiever uit zou vallen dan die naar voren komt in tabel 13. Dat dit niet het geval is komt doordat de vele scores (groen) uit tabel 13 niet meer wijzigen door een '+' of een '++' in tabel 14. Of je zou moeten zeggen: groen wordt diepgroen.

Conclusie

Op basis van de eindscores uit tabel 15 concluderen we dat op basis van de resultaten uit de enquête in het Noorderplantsoen er geen reden is om te stoppen met het 'experiment Loslooproute'. Vooraf was als criterium gesteld dat indien dertig procent of meer een negatief oordeel gaf over de route, er vanuit die enquête een negatief advies zou worden afgegeven. Acht procent van de respondenten oordeelt negatief over de route. Als we de respondenten die een gele score hebben voor de helft meerekenen (zie bijlage 2) komt het aandeel respondenten met een negatief oordeel uit op twaalf á dertien procent: ruim onder de criteriumscore van dertig procent.

Bijlage 1. Vragenlijst

Algemeen / strategie

In overleg met de opdrachtgever hebben we vastgesteld hoeveel mensen we op welke plekken gaan enquêteren. We werken zoveel mogelijk met open vragen (aangegeven in de vragenlijst). Bij open vragen staan altijd een aantal alternatieven opgegeven. Die worden niet opgelezen door de enquêteur. Het betreft antwoorden waarvan we verwachten dat die redelijk vaak genoemd zullen worden en die de enquêteur dan kan aankruisen (enquêteur niet laten schrijven als het niet hoeft).

Iedereen die zich te voet in beweegt in het Noorderplantsoen en ouder is dan 16 jaar behoort in principe tot de onderzoeksgroep.

De interviewers hebben een uitgebreide instructie gekregen m.b.t. het afnemen van de interviews. Hieronder de voorlopige vragenlijst.

1. Hoe vaak bezoekt u het Noorderplantsoen?

- Minder dan een keer per maand
- Een á twee keer per maand
- Een á twee keer per week
- Vrijwel dagelijks
- Anders, namelijk

2. Met welke redenen bezoekt u het Noorderplantsoen?

<<Open vraag, meerdere antwoorden zijn mogelijk, bijvoorbeeld een van de volgende>>

- Uitlaten van mijn hond
- Wandelen Sporten (bijv. hardlopen)
- Zonnen / lezen
- Picknicken
- Bezoek Café Flinders
- Bezoek culturele activiteiten (bijv. Noorderzon)
- Op doortocht naar een andere kant van het plantsoen
- Anders, namelijk

3. Weet u dat er in het Noorderplantsoen plekken zijn waar honden los mogen lopen?

<<Open vraag, doorvragen als losloopgebieden en loslooproute niet expliciet genoemd worden>>

- Ja, persoon kent losloopgebieden en loslooproute
- Ja, persoon kent losloopgebieden
- Ja, persoon kent loslooproute
- Nee
- Anders, namelijk
- Geen mening

4. Heeft u de afgelopen maand weleens honden los zien lopen, duidelijk buiten het losloopgebied en/of de loslooproute?

<<Gebieden aanwijzen op het kaartje>>

- Nee
- Vrijwel nooit
- In minder dan de helft van de keren dat ik hier kom
- In meer dan de helft van de keren dat ik hier kom
- Vrijwel altijd als ik hier kom
- Weet niet / geen mening

5. Heeft u de afgelopen maand overlast ervaren van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

- Nee << ga naar vraag 8 >>
- Vrijwel nooit << ga naar vraag 8 >>
- In minder dan de helft van de keren dat ik hier kom
- In meer dan de helft van de keren dat ik hier kom
- Vrijwel altijd als ik hier kom
- Weet niet / geen mening << ga naar vraag 8 >>

6. Op welke plek in het Noorderplantsoen hebt u die overlast van loslopende honden ervaren?

<<Meerdere antwoorden zijn mogelijk>>

- Op de loslooproute
- In één of meerdere losloopgebieden
- In één of meerdere losloopgebieden en op de loslooproute
- Buiten de loslooproute en de losloopgebieden

7. Waaruit bestaat de overlast die u hebt ervaren van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

<< open vraag stellen, antwoorden niet oplezen, maar achteraf in categorieën indelen, meerdere antwoordden zijn mogelijk>>

- Blaffen
- Opspringen, uitbundig gedrag / honden komen te dicht bij
- Agressief gedrag / bijten naar andere honden
- Agressief gedrag / bijten naar mensen
- Ongewenst gedrag naar mijn eigen aangeliijnde hond
- Hondenpoep
- Anders, namelijk

8. Past u uw gedrag aan (in het Noorderplantsoen) vanwege de loslooproute?

<<Open vraag>>

- Ik kom nu vaker / minder vaak / vrijwel niet meer
- Ik ga nu vooral (niet / wel) naar het gedeelte met de loslooproute
- Nee
- Anders, namelijk
- Weet niet / geen mening

9. Hoe staat u tegenover de loslooproute in het Noorderplantsoen?

- Zeer positief
- Positief
- Neutraal
- Negatief
- Zeer negatief
- Weet niet / geen mening

10. Heeft u nog suggesties voor de loslooproute in het Noorderplantsoen?

<< open vraag stellen, antwoorden niet oplezen, maar achteraf in categorieën indelen >>

- Ja, meer controle op loslopende honden buiten de loslooproute (en de losloopgebieden)
- Ja, beter handhaven op het opruimen van hondenpoep
- Ja, de route moet langer / korter
- Nee
- Anders, namelijk
- Weet niet / geen mening

11. Heeft u nog suggesties voor het hondenbeleid in het Noorderplantsoen?

<< open vraag stellen, antwoorden niet oplezen, maar achteraf in categorieën indelen >>

- Ja, meer controle op loslopende honden buiten de loslooproute (en de losloopgebieden)
- Ja, beter handhaven op het opruimen van hondenpoep
- Nee
- Anders, namelijk
- Weet niet / geen mening

Bijlage 2. Criterium

De scores op de vragen 5 t/m 7 worden gebruikt bij het samenstellen van een totaalscore, die aangeeft in welke mate de antwoorden van de respondenten bijdragen tot de beslissing wel of niet door te gaan met de loslooproute. Voor de antwoorden van de vragen staan scores. De scores over de drie vragen kunnen bij elkaar worden opgeteld, dat geeft een totaalscore, waarvoor geldt:

- 0 t/m 4: geen tot weinig overlast, al dan niet gerelateerd aan de loslooproute
 5: iets / matige overlast, al dan niet gerelateerd aan de loslooproute
 6 t/m 8: serieuze overlast, gerelateerd aan de loslooproute

5. Heeft u de afgelopen maand overlast ervaren van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

- 0 Nee << ga naar vraag 8 >>
- 0 Vrijwel nooit << ga naar vraag 8 >>
- 1 In minder dan de helft van de keren dat ik hier kom
- 2 In meer dan de helft van de keren dat ik hier kom
- 3 Vrijwel altijd als ik hier kom
- 0 Weet niet / geen mening << ga naar vraag 8 >>

6. Op welke plek in het Noorderplantsoen hebt u die overlast van loslopende honden ervaren?

<<Meerdere antwoorden zijn mogelijk>>

- 3 Op de loslooproute
- 0 In één of meerdere losloopgebieden
- 3 In één of meerdere losloopgebieden en op de loslooproute
- 0 Buiten de loslooproute en de losloopgebieden

7. Waaruit bestaat de overlast die u hebt ervaren van loslopende honden in het Noorderplantsoen?

- 1 Blaffen
- 1 Opspringen, uitbundig gedrag / honden komen te dicht bij
- 2 Agressief gedrag / bijten naar andere honden
- 2 Agressief gedrag / bijten naar mensen
- 1 Ongewenst gedrag naar mijn eigen aangelijnde hond
- 1 Hondenpoep
- ½ Anders, namelijk

De totaalscore uitgedrukt in groen, geel of rood kan nog wijzigen op basis van de vragen 8 en/of 9 en wel als volgt:

12. Past u uw gedrag aan (in het Noorderplantsoen) vanwege de loslooproute?

<<Open vraag>>

- o Ik kom nu 1. vaker / 2. minder vaak / 3. vrijwel niet meer
 - Bij 1. vaker: als score voorheen geel was wordt de score nu **groen**
 - Bij 2. minder : voorheen **groen** wordt geel /
 - Bij 3. vrijwel niet meer: voorheen **groen** en geel worden **rood**
- o Ik ga nu vooral (1. niet /2. wel) naar het gedeelte met de loslooproute
 - Bij 1. niet: voorheen **groen** en geel worden **rood**
 - Bij 2. wel : voorheen **rood** en geel worden **groen**
- o Nee
- o Anders, namelijk
- o Weet niet / geen mening

13. Hoe staat u tegenover de loslooproute in het Noorderplantsoen?

- Zeer positief : voorheen **rood** en geel worden **groen**
- Positief : voorheen **rood** wordt geel, voorheen geel wordt **groen**
- Neutraal
- Negatief : voorheen geel wordt **rood**, voorheen **groen** wordt geel
- Zeer negatief : voorheen geel en **groen** worden **rood**
- Weet niet / geen mening

Opmerking: Bij het berekenen van de totaalscore is vraag 13 leidend voor vraag 12. Praktisch gezien betekent dit dat als de totaalscore verandert op basis van vraag 13, vraag 12 niet meer meedoet bij de totstandkoming van de totaalscore. Dit omdat antwoorden op beide vragen die sterk verband met elkaar houden de scores teveel bepalen. Bijvoorbeeld: iemand die nu een vooral negatief oordeel heeft over de loslooproute in het Noorderplantsoen (vraag 13), zal waarschijnlijk ook minder vaak naar de het gedeelte met de loslooproute gaan (vraag 12).

 criterium

Als 30% of meer van de respondenten een rode totaalscore heeft zal een negatief advies worden afgegeven met betrekking tot het voortbestaan van de loslooproute in deze vorm, daarbij telt geel als een halve keer rood.

Bijlage 3. Suggesties met betrekking tot de loslooproute

Hieronder volgt een letterlijke weergave van de opmerkingen en suggesties die respondenten naar voren brachten als het gaat over de loslooproute.

Eigenlijk is het gebied te klein
Scheidslijn maken, is duidelijker voor honden en fietsers
Poep beter opruimen
Buiten loslooproutes controleren op poep
In principe vrij lopen met de hond
Meer een geheel van maken, prettig als het groenveld omheind zou zijn
Erger me meer aan het zwerfvuil
Mensen moeten verantwoordelijkheid voor het gedrag van de hond nemen
Loslooproutes is recht voor mijn huis, liever verplaatsen
Een geheel van maken
Hou niet van loslopende honden
Witte riem, zie je beter op de fiets
Zorg ervoor dat de honden zoveel mogelijk los kunnen lopen
Afschaffen
Honden vrijlaten
Mensen moeten hun hond goed binnen het losloopgebied houden dus opletten
Beter aangeven
Sommige paden worden onterecht door fietsers gebruikt
Drinkplek voor honden
Zou overal vrij moeten kunnen lopen
Veel beter poep opruimen
Hele park lopen eigenaren poep opruimen, boete
Eigenaren moeten meer controle over hond hebben
Honden aan de lijn

Fietsers racen over voetpad, schelden, ook joggers, onduidelijke situatie, waar de hond los mag
Hele park loslopen
Hou de baasjes onder controle
Fietsers rijden had bij Kerklaan
Bakjes voor poep
Honden moeten vrij
Park is voor iedereen, honden en recreanten scheiden
Opheffen
Meer duidelijkheid
Als de hond onder controle is vind ik alles best
Duidelijke aangeven,
Interesseert me niet
Afschaffen
Honden moeten zo weinig mogelijk aan de lijn
Meer vuilnisbakken
Aanbieden poepzakjes
Meer vuilnisbakken
Meer prullenbakken
Geen honden met fietsende baas toestaan
Route moet breder
Verbieden voor fietsers en scooters beter zichtbaar dat dat niet mag
Meer prullenbakken
Overal loslopen, bordje houd je hond onder controle
Verboden voor fietsers en brommers
Overal los, minder regels
Beter zichtbaar maken
Alles vrijgeven
Mee doorgaan
Vaste plekken waar mensen met honden een tijdje kunnen staan

Overall los zeker in de winter
Overall los
Duidelijker aangeven waar niet loslopen
Overall aan de lijn
Groter gebied, hond kan niet lezen
Honden overall los
Bediend groter maken, honden weten niet waar ze los mogen
Overall los
Meer afvalbakken
Groot bord
Beter aangeven en duidelijker afbakenen
Verbieden voor hardlopers
Verboden voor fietsen en brommers
Weg van eenden
Verboden voor fietsers maken, neemt nu toe, beter op controleren
Duidelijker aangeven voor niet hondenbezitters
Honden overall los en meer bakken met zakjes
Beter aangeven
Meer prullenbakken en benadrukken dat het opgeruimd moet worden
Overall los
Ontsluiten
Park te klein voor loslopende honden
Breder
Pitbulls niet los
fietsers moeten zich aanpassen op route
Goed getrainde honden zouden overall los moeten lopen
Mijn hond loopt gewoon ernaast hij kan geen bordjes lezen er zijn geen
hekken
Meer rondjes
Opheffen honden mogen overall los
Rondje van maken
Overall los
Honden die los kunnen moeten overall los kunnen
Meer prullenbakken

Overall los
Overdreven, ze kunnen niet meer spelen
Honden moeten overall los
Rondje
Rondje, geen trainingen in hondengebieden
Rondje
Geen weg erdoorheen
Rondje
Duidelijker aangeven
Rondje
Honden zouden overall los moeten lopen het park is van iedereen
Prullenbak vaker legen. Teveel etensresten vooral in de zomer
Toezicht op gedrag loslopende honden
Een gebied zonder weg erdoor. Nu teveel hondengebied
Loslooproute ontsluiten
Verlichting op route
Route niet langs water
Rondje
Onzin beleid
Verboden voor fietsers maken route duidelijker en een route
Hele park losloopgebied
Overall los
Mix met fietsers lastig
Meer afvalbakken op de route
Mensen moeten beter op hun hond letten
Meer prullenbakken
Teveel afval en meer prullenbakken gewenst
Afvalbakken met zakjes
Rondje ervan maken
Honden overall los, dan minder problemen, groepjes honden enger
Beter aangeven dat honden los mogen
Liever overall los
Rondje en groter
Meer prullenbakken

Overall loslopen
 Zorgen voor goed poederde honden, overall los
 Opstoppingen hondenbezitters voorkomen
 Park is te klein voor losloopgebied
 Meer controle op luisteren honden
 Loslooproute afschaffen
 Duidelijker aangeven
 Overall los
 Een omheind hondengebied
 Overall los
 Meer aandacht aan de route
 Meer langs een stille kant van een plantsoen
 Meer aan de buitenkant honden losloop gebied
 Gewoon overall loslopen
 Honden moeten een kap op
 Alles losloopgebied
 Overall loslopen
 Geen fietsers langs de loslooproute
 Beter aangeven
 Een omheind gebied voor honden
 Uitbreiden
 Duidelijker aangeven en reclame maken
 Overall
 Duidelijker aangeven van losloopgebied
 Verwarrend waar losloopgebied is
 Hondenschepjes in het plantsoen plaatsen
 Losloopgebieden afschaffen
 Meer afvalbakken
 Afschaffen
 Controle op gedrag op de loslooproute + strengere controle op fietsers op de looppaden
 Duidelijker loslooproute aangeven (bijv. met groot bord)
 Meer prullenbakken, meer controle op achter gelaten afval op velden
 Nu teveel losloopgebieden, dus route inkorten en kleiner losloopgebied

Hekken plaatsen om fietsers op looppaden te voorkomen - nu veel fietsers op de paden! Bord met 'staat hond goed onder appel, dan mag hij los' en bord met tekst dat pad zowel voor hondenbezitters en joggers is (joggers verwijten hondeneigenaren soms dat hond los loopt en hondeneigenaren roepen dan weer dat de joggers dan maar ergens anders moeten gaan lopen. Dat het pad voor iedereen is moet wellicht iets duidelijker worden)
 Honden zouden overall los moeten mogen lopen behalve bij de speelweide
 Verbod/strengere controle op fietsers op looppaden + minder flauwe controle dus niet achter bosjes vandaan springen, langere loslooproute dus dat het echt een rondje wordt
 Nu onduidelijk hoe de route precies loopt dus duidelijker aangeven hoe route loopt
 Seizoensgebonden loslooproute, dus bijv. in de winter wel. In de zomer vaak te druk met o.a. hardlopers, wandelaars.
 Loslooproute is net in gebied waar veel hardlopers rondje maken, hierdoor hebben hardlopers toch last van honden. Loslooproute heel goed idee maar om te voorkomen dat mens en dier elkaar tot last zijn wellicht beter om een ander gebied aan te wijzen.
 Loslooproute afschaffen
 Loslooproute is prima, mits honden onder controle gehouden worden, hier moet op gelet worden
 Beter controle op fietsers/scooters op looppaden in losloopgebied
 Als mensen controle over de hond hebben, dan mag de hond wat meneer betreft overall los
 Duidelijkere aanduiding van waar de hond los mag
 Bij de loslooproute vaak veel fietsers op looppaden, daar graag strenger beleid voor bijv. hekjes
 Overall loslopende honden
 Duidelijk aangeven dat het looppaden zijn en dus GEEN fietspaden (hond van Mevr. is al meerdere keren aangereiden)
 Poepzakjes uitdelen
 Geen loslooproute (geen hondenuitdeler)

Hekje plaatsen om te voorkomen dat fietsers zich op de voetpaden begeven, nu veel fietsers op de looppaden

Foto 4: In een losloopgebied hoef je niet per se te lopen.

Bijlage 4. Suggesties met betrekking tot het hondenbeleid in het Noorderplantsoen

Hieronder volgt een letterlijke weergave van de suggesties die respondenten naar voren brachten als het gaat over het hondenbeleid in het Noorderplantsoen.

Goed scheiden honden en anderen
 Meer waterplasjes voor de honden om te drinken
 Meer vuilnisbakken
 Niet teveel geregeld
 Hondenlosloopveld moet duidelijker worden aangegeven, druk met zonnende mensen
 Meer vuilniszakken
 Route uitbreiden met pad bij basketbalveld
 Meer vuilnisbakken plaatsen
 Poep overtreders direct bekeuren
 Honden moeten vrij
 Duidelijk aangeven
 In de winter meer loslopen, in de zomer minder
 Boetes veel te hoog, bezorg de mensen nooit last
 Poep opruimen, zaakjes. Aanbieden poepzakjes, betalen van hondenbelasting
 Route meer een geheel maken
 Poep opruimen
 Poepzakjes verstrekken bij de vuilnisbakken
 Functies nog beter scheiden (recreëren, fietsen, uitlaten)
 Meer vuilnisbakken
 Ganzenmarkt geven meer last
 Eigen verantwoordelijkheid hondenbezitters
 Geen fietsers op het voetpad
 Mensen moeten beter nadenken wat voor hond ze nemen
 Duidelijk aangeven

Ook niet-hondenbezitters rotzooi opruimen
 Baasjes die hard schreeuwen ergeren mij
 Meer afvalbakken, duidelijke losloopbordjes
 Veel overlast van scooters en joggers
 Alles los laten lopen
 Wij komen uit Israël, daar hebben ze overal vuilnisbakken met poepzakjes, waarom kan dat hier niet
 Honden op een plek
 Niet druk maken over de poep, er zijn andere zaken als plastic
 Poepcontainers met zakjes, zoals in Amsterdam
 Heel veel last van honden, lopen overal los, komen snuffelen, ben ik niet van gediend
 Ietsje soepeler
 Hondenbezitters moeten hun verantwoordelijkheid nemen
 Beter voorzieningen
 Meer vuilnisbakken met poepzakjes erbij
 Hondenbelasting eraf gooien ik heb nog nooit poep opgeruimd alleen in een speeltuintje
 Vrijgeven
 Meer prullenbakken
 Afsluiten voor scooters
 Allemaal rekening met elkaar houden
 Mensen beter op hun hond letten, hondenpoep is wel verberg
 Heel tevreden, mooi park, geen overlast
 Honden vrij laten
 Gescheiden route joggers en honden
 Duidelijker. Routes, hele park voor honden
 Overal los, wel rekening houden met drukte
 Meer verbindingen losloopgebieden meer controle op bedreigingen van fietsers

Minder losloopgebied zeker in zomer
Hondengeleider niet naast de weg en niet naast speelvelden
Speciale poepcontainers
Hele plantsoen losloopgebied, zeker in de winter
Een gebied voor honden, de rest verboden voor honden
Bekeuren op troep i.p.v. honden
Meer prullenbakken en poepzakjes
Te weinig prullenbakken
Meer boetes poep
Mindercontrole zeker bij slecht weer
Overall los
Niet zo truttig
Meer prullenbakken
Niet te streng handhaven
Meer prullenbakken
Beesten moeten vrij zijn
Parcours voor honden aanleggen
Honden aanlijnen
Zakjes voor hondenpoep
Mensen beter op hond letten en poep blijft een probleem
Geen controle op aantal zakjes en minder betutteling
Stad niet geschikt voor grote honden
Meer prullenbakken, speciale hondenpoepbakken en drinkwaterkraantje
Honden beter opvoeden
Teveel mensen met honden staan stil en vaker afval/ etensresten opruimen
Tijdvensters in de zomer bv. in de ochtend los, in de middag aan de lijn
Examen voor honden zodat ze los mogen lopen
Poepzakjes
Geen fietsers op wandelpaden
Ook bij muziektempel losloopgebied
Meer prullenbakken verboden voor fietsers minder streng controleren
Gratis zakjes, minder streng handhaven

Honden niet bij speeltuin, minder bekeuren, nu onbeschoft gedrag handhavers
Meer prullenbakken vooral in de winter
Zakjes voor poep
In de zomer regels anders overall los
Verboden voor fietsers
Meer prullenbakken
Zakjes bij prullenbakken en meer prullenbakken meer stimuleren dan straffen
Geen fietsers onverharde wegen
Poep opruimen afschaffen
Zakjes voor poep
Geen honden in stad, loslopen buiten de stad
Overall loslopen
Vaker etensresten opruimen en geen fietsen en brommers waar honden zijn
Minder controle alleen bij overlast sancties
Zakjes en prullenbakken
Meer prullenbakken
Mag wel vriendelijker naar hondeneigenaren
Meer prullenbakken
Minder controle en bekeuringen
Meer losloopgebieden
Brommers en scooters niet waar honden komen
Meer prullenbakken
Tussen oktober en april alles losloopgebied, plastic zakjes afschaffen
Zakjes
Zo houden
Ook controles op vuil in het plantsoen
Wat milder en niet direct een bon
Puppycursus bij hondenbelasting, mensen honden leren opvoeden i.p.v. boetes uitdelen
Plantsoen en vijvers schoonmaken
Hondenveldjes vaak vol bij mooi weer

Meer prullenbakken

Iedereen zorgt zelf voor hondenpoep en de gemeente doet verder niets, meer controle op vuilnis i.p.v. loslopende honden, die geen overlast verzorgen.

Meer prullenbakken

Niet direct boetes uitdelen

Minder strikte toezicht

Piepzakken in het plantsoen

Niet altijd direct boetes uitdelen

Geen studenten die op veld picknicken (veld alleen voor honden)

Losloopgebieden in het hele plantsoen afschaffen

Meer hondencursussen aanbieden

Belasting afschaffen

Nergens losse honden, overal aangeliijnd!!!

Veel rotzooien op de velden, controleer hier even streng op als op het loslopen van de honden (bij loslopende hond wordt eigenaar meteen beboet, maar bij het achterlaten van afval gebeurt niks)

Hondencertificaat voor goed gedrag, dan zou de hond altijd los mogen

Juist aangeven waar de hond niet mag komen i.p.v. waar de hond wel mag komen + ook een losloopgebied aan de andere kant van het plantsoen creëren + alleen bekeuren als de hond echt overlast

veroorzaakt + niet met twee maten meten t.o.v. fietsers/brommers op pad, afval achterlaten (daar wordt namelijk nauwelijks op bekeurd terwijl bij loslopen v.d. hond meteen een boete gegeven wordt). Als

hondenbeleid verandert (dus als de hond alleen maar aangeliijnd mag zijn) dan neemt mevrouw geen hond meer!!! Maak het beleid anders tijdsgebonden, dat de hond op rustige tijden sowieso los mag!

In overleg met burger losloopgebieden aanwijzen, niet van bovenaf opleggen

Keuring voor honden dat wij slaagt (en dus luistert) los mag lopen

Losloopgebieden uitbreiden

Meer prullenbakken, strengere controle op achterlaten van afval op velden (gaat hond vaak op af/van eten)

Minder kinderachtig controleren op buiten het losloopveld loslopende honden (niet achter bosjes vandaan springen etc. als hond paar meter buiten losloopveld losloopt)

Meer prullenbakken om hondenpoep weg te gooien

Overall loslopen, mits goede controle

Strengere controle op fietsers op voetpaden en bijv. bord voetgangersgebied plaatsen

Honden zouden overall los moeten mogen lopen behalve bij de speelweide

Rekening houden met waar de zwanen uitgezet worden i.v.m. de loslooproute (eerder eens een zwaan gegrepen door loslopende hond)

Verbod/strengere controle op fietsers op looppaden + minder flauwe controle dus niet achter bosjes vandaan springen

Meer prullenbakken, minder strengere controle op loslopende honden (controle is nu te krampachtig), meer controle op opruimen hondenpoep, in de zomer te weinig ruimte om hond uit te laten vanwege picknickende mensen, meer controle op afval (wordt veel achtergelaten op hondenvelden), strengere controle op fietsers en scooters op wandelpaden want nu veel overlast!!

Minder strenge controle, alleen waarschuwen

Weinig afvalbakken om poep weg te gooien

Systeem met pasjes invoeren. Pasjes moeten behaald worden, op pasje staat dat hond onder appel staat. Pasje tonen aan controlerende stadswachten. Als hond/eigenaar pasje behaald heeft moet hond overall los mogen lopen.

Verplichten honden altijd en overall aangeliijnd

Meer afvalbakken, omheining bij losloopveld (nu kan hond zo terras en picknickveld op rennen)

Meer wandelpaden, joggers lopen vaak waar de honden los lopen, dat levert vaak problemen op, dus door meer paden te creëren zouden de mensen zich wellicht meer verspreiden

Ook buiten losloopgebieden meer controle op fietsers en scooters op de looppaden

Beleid afschaffen, overall los kunnen lopen

Meer vuilnisbakken en hondenpoepzakjes uitdelen

Paden moeten schoner gehouden worden (vaak afval op de paden),
betere handhaving m.b.t. fietsers op paden

Hondenpoepzakjes automaat, dat men eerder hondenpoep gaat
opruimen + meer vuilniszakken om hondenpoep weg te gooien

Als er geen evenementen zijn zou de hond overal los moeten mogen
lopen

D.m.v. bordjes aangeven waar de hond los mag en ook waarom er voor
dit beleid gekozen is aangeven zodat mensen er eerder begrip voor
hebben en zich aan de regels houden (burger d.m.v. bordjes blijven
herinneren aan regels)

Eerst waarschuwen voor loslopen voordat boete gegeven wordt,
strengere controle hondenpoep opruimen, strengere controle op fietsers
op het looppaden

Geen loslooproutes

Alleen los bij hondendiploma voor de baas

Controle op dat alle honden getraind zijn

Aan Wilhelminakade kant meer vuilnisbakken + geen schapen op
losloopveld (tijdens schaapsscheerdersfeest) + strengere controle op
afval op de velden + strengere controle op opruimen hondenpoep

Losloopgebieden NIET uitbreiden

Poepzakjes uitdelen, zodat ook buiten route minder poep op veld ligt

Geen loslooproute (geen hondenliefhebber)

Iets doen tegen bromfietsers en scooters op de wandelpaden, hierop
strengere controle en bijv. beboeten

Meer prullenbakken

BASIS VOOR BELEID

Bezoekadres

Kreupelstraat 1
9712 HW Groningen

Postadres

Postbus 30026
9700 RM Groningen

T (050)3675630
E info@os.groningen.nl
I www.os-groningen.nl
T @basisvoorbeleid

Een hondenleven in Groningen

Tips voor een hondvriendelijk losloopbeleid

Een hondenleven in Groningen

Tips voor een hondvriendelijk losloopbeleid

Notitie voor de nieuwe wethouders dierenwelzijn en stadstoezicht

Aangeboden door de gemeenteraadsfractie van de Partij voor de Dieren in Groningen

Mei, 2014

Samenvatting

Deze notitie richt zich op het losloopbeleid in de gemeente Groningen en wordt aangeboden aan de nieuwe wethouders dierenwelzijn en stadsbeheer, als advies voor een beter losloopbeleid. Het vorige losloopbeleid leverde nauwelijks klachten op. Het huidige losloopbeleid, opgesteld zonder duidelijk onderzoek vooraf, zorgt echter voor veel onrust in de stad. Het gros van de hondeneigenaren steunt het huidige beleid niet en er zijn veel klachten over het beleid en de handhaving ervan door de boa's. Daarnaast ontstaat er een sterkere gevoelsmatige scheiding tussen gebieden voor Stadgers met honden en Stadgers zonder honden. Honden en hun eigenaren groeperen zich bij gebrek aan andere opties in de beperkte, vaak versnipperde losloopgebiedjes, wat intimiderend over kan komen op andere Stadgers. Uitbreiding van losloopgelegenheden hebben een positief effect. Bovendien zijn honden zowel als hun eigenaren gebaat bij losloopgelegenheden, voor hun welzijn en fysieke gezondheid. Tot slot is er vaak een gebrek aan kennis over hondengedrag, wat voor onprettige of zelfs onveilige situaties kan zorgen.

Honden zijn reizigers, die ontspannen door te onderzoeken en te wandelen. Ook ontladen zij spanning via spel. Honden zijn van nature stress vermijdende dieren, die veel signalen afgeven waarmee zij duidelijk maken hoe zij zich voelen. Mensen zien die signalen niet altijd. Wanneer honden vastzitten aan een riem, zijn ze beperkt in hun vluchtmogelijkheden en kunnen ze agressief gedrag gaan vertonen. Bovendien beperkt het hen in hun vrijheid. Los kunnen lopen komt het wandelplezier en de gezondheid van hond en eigenaar ten goede (mits de hond goed is opgevoed).

Naar aanleiding van bovenstaande gegevens zijn verbeteringen in het losloopbeleid aan te raden, zodat er een positievere houding ontstaat tegenover het gemeentelijk beleid en het leefplezier voor Stadgers (mens en dier) toeneemt. Bovendien staan hondeneigenaren bij een beter losloopbeleid ook positiever tegenover de opruimplicht. Verbeteringen op het gebied van losloopfaciliteiten, preventie en handhaving kunnen zijn:

- ❖ Verbinden van versnipperde losloopgebieden, o.a. Ploenpark-Oosterpark
- ❖ Meer loslooproutes, bijvoorbeeld in het Stadspark, het gedeelte binnen de huidige loslooproute, opgesteld in samenwerking met Stadgers
- ❖ Zorgen voor toegankelijke losloopgelegenheden in elke buurt, ook voor minder validen, zoals in de Badstratenbuurt, of Schildersbuurt
- ❖ Gedifferentieerd loslopen buiten hoogseizoenen en tijdelijke aanpassingen bij festiviteiten
- ❖ Losloopcursus voor honden, bijvoorbeeld via de Stadgerspas
- ❖ Losloopbewijs instellen voor bekwame honden en voor bepaalde gebieden
- ❖ Voorlichting op scholen over hondengedrag
- ❖ Voorlichting voor sporters en andere volwassenen over hondengedrag
- ❖ Handhaven alleen ter bevordering van openbare orde en veiligheid en niet slechts om het handhaven
- ❖ Eerst een waarschuwing, dan een bekeuring
- ❖ Fatsoensregels voor boa's bij sanctioneren
- ❖ Scholing van boa's over handhaven van het losloopbeleid

Wat van belang is, is dat burgers, buurtverenigingen en Hondvriendelijk Groningen betrokken worden bij ontwikkelingen, zodat het draagvlak voor het beleid vergroot.

Inhoud

Inleiding	5
Hondenpsychologie in een notendop	6
Snuffelende reizigers	6
Stressvermijndend.....	6
Lijngedrag	7
Opvoeding op buurtniveau	7
Het belang van losloopegelegenheden	8
Huidige situatie: nee, tenzij.....	9
Over last en overlast.....	9
Verschillen per buurt.....	9
Knelpunten	9
Beleving van het losloopbeleid	10
Sancties.....	11
Angst.....	11
Ideeën voor verbeteringen.....	12
Losloopegelegenheden	12
Preventie	14
Handhaving.....	15
Conclusie	17

Inleiding

Deze notitie wordt u aangeboden door de Partij voor de Dieren en de 109 stadshonden, die de petitie hebben getekend voor een beter hondenbeleid in Stad. Het huidige losloopbeleid roept veel onvrede op bij hondeneigenaren en heeft ook nadelige gevolgen voor hun honden. Menselijke stadsbewoners hebben in deze discussie veelal centraal gestaan binnen dit thema, hoewel het vooral honden iets aangaat. Daarop heeft de Partij voor de Dieren een "hondtekeningactie" opgezet: Stadjsers konden een foto van hun hond opsturen, waarmee de hond zou 'tekenen' voor een beter hondenbeleid. Alle hondenfoto's op de poster zijn door mensen zelf ingestuurd (88 foto's), of door ons genomen in de stad, na uitleg van de actie en met goedvinden van de eigenaar (21 foto's).

Eén van de peilers binnen deze actie was een beter losloopbeleid. De notitie richt zich daarom op het losloopbeleid en de handhaving ervan. De informatie in deze notitie is verkregen via professionals, ervaringsdeskundigen en andere betrokkenen. Wij achten het van belang dat de gemeente zich inzet voor een positieve beoordeling van het losloopbeleid en vertrouwen erop dat dit ook de instelling is van de nieuwe wethouders stadsbeheer en dierenwelzijn. Deze notitie geeft hen daartoe enkele tips om Groningen hondvriendelijker te maken, met oog voor honden- zowel als mensenbelangen.

Allereerst zullen we iets vertellen over het betreffende dier: de hond. Hierop volgt een korte uiteenzetting van het belang van losloopgelegenheden. Daarna omschrijven we de huidige situatie en de knelpunten ervan, gevolgd door de mogelijke oplossingen voor deze knelpunten, met tot slot een algemene conclusie.

Hondenpsychologie in een notendop

Voor een stad die plezier is voor mens en dier, is inzicht in de behoeftes van elke inwoner van belang; ook in die van de hond. Daarom eerst wat informatie over het verschijnsel hond.

Snuffelende reizigers

Honden zijn gemaakt om lange afstanden af te leggen. Daarnaast zijn het nieuwsgierige dieren; ze gaan graag op verkenning uit. Daarbij gebruiken ze hun bijzonder scherpe reuk; zoals mensen een omgeving zien, zo ruiken honden deze. Het snuffelen en wandelen creëert ontspanning, net als spel; zoals ook bij andere diersoorten en mensen, ontladen honden via spel hun spanning en stress. Als aan deze behoeftes tegemoet gekomen wordt, samen met een goede opvoeding en verzorging, is een hond tevreden en stabiel. Als dit niet zo is, ontstaat bij de hond stress, wat ten koste gaat van zijn welzijn. Opgekropte energie kan zorgen voor minder gewenst gedrag, zoals blaffen, uitvallen en het vernielen van spullen in huis.

Stressvermijdend

Honden zijn, wederom net als alle andere dieren en mensen, stress- en pijnvermijdend. Ze zullen daarom nooit uit vrije wil iets agressief benaderen. Wanneer een (normaal opgevoede) hond zich bedreigd voelt, zal deze eerst een serie mildere signalen uitzenden naar de bedreiging, zoals het likken van de bek, wegstijven en het opzetten van de haren (borstelen, zie foto's). Wanneer deze signalen tijdig opgepikt worden, kan men ervoor zorgen dat de hond zich weer prettig voelt. Vaak herkennen mensen echter deze subtiele signalen niet en is een hond op zichzelf aangewezen. Veel honden zullen wegllopen bij onprettige situaties: door afstand te nemen, voelt de hond zich veiliger. Wanneer dit niet kan, omdat hij bijvoorbeeld aangelijnd is, kan de hond als laatste redmiddel agressie gaan vertonen; uit zelfverdediging.

Hieronder een aantal signalen van spanning/onzekerheid:

Figuur 1: gapen

Figuur 2: borstelen

Figuur 3: oogcontact mijden

Figuur 4: pootje heffen (l) en lage houding (r)

Lijngedrag

Een riem beperkt een hond in zijn bewegingsvrijheid. Een hond die veel aangelijnd is, kan daarom geïrriteerd raken en (nog meer) gaan trekken aan de riem, of ander nadelig gedrag gaan vertonen, om zijn frustratie te uiten. Het is bijvoorbeeld bekend dat honden aan de lijn vaker agressief of angstig gedrag vertonen dan loslopende honden. Zelf de nodige ruimte nemen om zich veilig te voelen (zoals hiervoor beschreven), lukt immers niet aan een riem.

Opvoeding op buurtniveau

Zoals hiervoor benoemd, speelt opvoeding een belangrijke rol in het gedrag van een hond. Gedrag dat een hond (of elk ander wezen) iets oplevert, zal toenemen. Het gedrag dat geen succes heeft, dooft uit. Eigenaren hebben de taak om gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen, of corrigeren. Maar ook omstanders dragen bij in de opvoeding van een hond. Een hond die bijvoorbeeld altijd aangehaald wordt wanneer hij bij vreemden opspringt, zal steeds vaker bij vreemden opspringen, omdat het gedrag hem iets positiefs brengt.

De samengevatte hond:

- ❖ Honden hebben bewegingsvrijheid en spel nodig om zich goed te voelen
- ❖ Een goede opvoeding door baas en omgeving is daarbij essentieel voor een gehoorzame hond
- ❖ Honden zenden vele subtiele signalen uit alvorens ze overgaan op extremer gedrag, maar mensen missen deze signalen vaak
- ❖ Honden die loslopen zijn beter in staat conflicten te vermijden, te ontspannen en plezier te maken. Daarom komt agressie en ander ongewenst gedrag vaker voor bij aangelijnde honden.

Bronnen: o.a. Arvid van Putten, *Tinley gedragsopleidingen*, Cesar Millan "de Hondenfluisteraar", Turid Rugaas "Kalmerende signalen".

Het belang van losloopgelegenheden

Zoals in het hoofdstuk 'Hondenpsychologie in een notendop' beschreven, is het voor het welzijn van honden essentieel om in vrijheid de omgeving te kunnen onderzoeken en te kunnen spelen en om hun eigen afstand te kunnen bepalen tot omstanders. Maar ook voor mensen is het een stuk prettiger lopen als een -goed opgevoede- hond niet aan de eigenaar vast zit. Er hoeft geen riem uit de knoop gehaald te worden, of gecorrigeerd te worden wanneer er getrokken wordt en hond en baas hebben alle vrijheid om andere gebruikers van het gebied te passeren. Daar komt bij dat het looppitme van een hond een stuk sneller is dan dat van een mens. Wanneer beide fysiek met elkaar verbonden zijn, moet één van beide, meestal de hond, zich telkens in zijn looppas aanpassen. Hierdoor kan de hond vaak zijn energie niet kwijt.

Het vrij kunnen wandelen zonder de kleine ergernissen van de keten tussen hond en eigenaar, maakt de wandeling dus aangenamer en kan uitnodigen om een stukje verder te lopen dan anders. Dit laatste is tevens bevorderlijk voor de doelstellingen van de gemeente, om mensen gezond en fit te houden en om de openbare ruimte meer te gebruiken voor sportieve doeleinden. Verder draagt gezamenlijk en vrij gebruik van de omgeving, met wederzijds begrip voor mens en dier, bij aan de inzet van de gemeente op het shared space-principe en een samenleving die samen sterk is.

Samengevat zijn losloopgelegenheden van belang voor:

- ❖ Honden, om zich ontspannen en gelukkig te voelen, waardoor zij tevens minder snel probleemgedrag zullen vertonen
- ❖ Hondeneigenaren, omdat losloopgelegenheden uitnodigen tot een langere wandeling
- ❖ Beleid van de gemeente met oog op gezondheid van stadjsers, shared space en samen sterk

Huidige situatie: nee, tenzij

Sinds 1 mei 2011 geldt in Stad het huidige hondenbeleid¹. Nergens mogen honden loslopen, behalve als het expliciet is aangegeven. Dit beleid is ingesteld zonder onderzoek vooraf. Zoals de indeling nu is, zijn er veel (versnipperde) losloopgebiedjes en enkele grotere gebieden. Een paar (pilot) loslooproutes creëren een fijne, lange wandelroute voor hond en eigenaar. Ondanks dat er voorafgaand aan het nieuwe beleid nauwelijks klachten waren over loslopende honden, wordt er strak gehandhaafd. Sancties worden veelvuldig opgelegd bij het onrechtmatige los laten lopen van de hond, waar voorheen alleen gehandhaafd werd bij daadwerkelijke overlast. De doelstelling van het hondenbeleid is, volgens de website van de gemeente, als volgt: "met de uitwerking van het hondenbeleid wil de gemeente alle Stadgers zoveel mogelijk tegemoet komen." Eerder was dit doel het terugdringen van overlast door hondenpoep. Hierna meer over het losloopbeleid.

Over last en overlast

Redenen voor een gemeentelijke aanlijnplicht zijn het voorkomen van overlast en onveilige situaties. Honden zouden een drukke weg over kunnen steken en ongelukken kunnen veroorzaken, of, in een mildere, maar toch ook vaak ongewenste situatie, ongevraagd bij iemand op kunnen springen. In een levendige stad als Groningen is het logisch dat de gemeente perk en paal stelt aan de losloopgelegenheden voor honden. Te streng beleid kan er echter voor zorgen dat goed opgevoede honden het slachtoffer worden van enkele doerakken. Nu is in de stad slechts een klein deel gereserveerd voor loslopende honden, waardoor een groot deel brave borsten veroordeeld is tot geketend wandelen, hoewel dit voor de veiligheid en het leefplezier van anderen niet nodig is.

Verschillen per buurt

De losloopgelegenheid is per buurt erg verschillend. Zo is er in Beijum voor de hond redelijk veel ruimte om vrij te wandelen, terwijl in het centrum, de Badstratenbuurt, Schildersbuurt, Grunobuurt, Zeeheldenbuurt en in en rond de woonschepenhaven helemaal geen losloopgelegenheid is. En in buurten als Kostverloren, Binnenstad-Oost en de Korrewegwijk is maar één gebiedje beschikbaar voor loslopende honden, terwijl er een aantal groenstroken zijn die zich goed lenen voor losloopgebied.

Knelpunten

Doordat er in de stad grote gebieden zijn zonder (degelijke) losloopgelegenheid, wordt het, vooral voor mensen die slecht ter been zijn, moeilijk om een hond voldoende vrijheid te geven bij een wandeling. Een andere ontwikkeling is dat de hondeneigenaren zich 'concentreren' in de losloopgebieden die er zijn. Dat zijn immers de beperkte losloopoases waar een hond vrij kan spelen. Dit kan voor mensen die bang zijn voor honden intimiderend overkomen. Bovendien ontstaat door de strakke scheiding tussen

¹ <http://gemeente.groningen.nl/hond/hondenbeleid-hoe-en-waarom>

losloop- en aanlijngebieden het gevoel dat de eerste van de hondeneigenaren zijn en de tweede van de niet-hondenbezitters. Er ontstaat een soort tweedeling, die erg ongewenst is in een stad die 'samen sterk' een belangrijk speerpunt acht en die het principe van shared space voorstaat.

Beleving van het losloopbeleid

In het najaar van 2013 werd het hondenbeleid in de gemeente door de raad geëvalueerd. De Ombudsman presenteerde een evaluatierapport van het hondenbeleid², naar aanleiding van klachten van Vereniging Hondvriendelijk Groningen (VHG) op het gebied van regelgeving en handhaving, registratie van klachten over Buitengewoon Opsporingsambtenaren (boa's), presentatie en communicatie en participatie. Bijna alle klachten waren gegrond en tijdens de vergadering werd duidelijk dat veel Stadgers moeite hadden met het losloopbeleid en de handhaving ervan.

VHG presenteerde op dat moment ook een eigen evaluatie van het hondenbeleid, gebaseerd op een enquête met 478 respondenten³. De algehele conclusie luidde dat er geen draagvlak was onder de hondeneigenaren voor het huidige losloopbeleid. Tevens werd duidelijk dat bij een beter losloopbeleid een positievere houding ontstaat ten aanzien van de opruimlicht.

Sinds deze evaluatie is er een pilot loslooproute in Noorderplantsoen gestart, tot vreugde van vele honden en hun eigenaren. Een eerdere pilot bij Gravenburg is definitief gemaakt toen bleek dat de route weinig overlast opleverde, die bovendien in de loop van dat jaar afnam.

² <http://www.groningerkrant.nl/2013/11/evaluatie-wijzigingen-hondenbeleid/>

³ <http://tinyurl.com/lve593f>

Sancties

Eigenaren die hun hond illegaal los laten lopen, kunnen worden beboet door de boa's. Er is veel onvrede over de manier waarop er gehandhaafd wordt. Mensen voelen zich vaak bespioneerd en worden geregeld beboet wanneer het redelijkerwijs niet nodig is voor de openbare orde en veiligheid. Wij kennen vele klachten over onacceptabele manieren van handhaven. Bijvoorbeeld over twee kinderen, die dermate geïntimideerd werden door boa's, dat zij huilend thuis kwamen. En een vrouw werd door boa's onterecht beschuldigd van overtreden van de aanlijnplicht, toen deze haar eerder die dag dachten te hebben gezien en later bij haar thuis de sanctie kwamen uitdelen. Tevens worden mensen soms langere tijd gevolgd door boa's, of opgeschrokken door plots opduikende boa's in burger. Die onherkenbaarheid is overigens in strijd met de boa kernboodschap⁴. De onvrede die hierdoor ontstaat, leidt soms tot verzet tegen de sanctie van de kant van de hondeneigenaar.

Angst

Bijkomend gegeven is dat sommige mensen bang zijn voor honden; door een nare ervaring, of door onwetendheid. Vooral omdat velen de signalen van een hond niet begrijpen, lukt het hun niet om de gemoedstoestand van een hond goed in te schatten. Dit geeft een gevoel van onzekerheid, of zelfs angst. Een persoon die bang is, kan afwijkend gedrag vertonen, wat de nieuwsgierigheid van een hond opwekt. Deze nieuwsgierigheid van de hond kan de angst van de mens weer bevestigen.

Het huidige losloopbeleid samengevat:

- ❖ Veel goed opgevoede honden moeten onnodig aangelijnd uitgelaten worden
- ❖ Verschillen per buurt zijn groot; men moet soms ver lopen om bij een losloopgebied te komen
- ❖ Er is veel versnippering; kleine, losstaande losloopgebiedjes en weinig degelijke routes
- ❖ Groepering van hondeneigenaren in losloopgebieden en tweedeling tussen hondeneigenaren en niet-hondenbezitters
- ❖ De manier van handhaven zorgt voor veel onrust en onvrede
- ❖ De evaluatie in september 2013 toont gebrek aan draagvlak voor het huidige losloopbeleid
- ❖ Het uitbreiden van loslooproutes pakt positief uit
- ❖ Bij een beter losloopbeleid ontstaat een positievere huïding tegenover de opruimplicht

⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vergaderstukken/2007/10/25/boa-kernboodschap.html>

Ideeën voor verbeteringen

De gemeente staat het shared space-principe voor. Op de gemeentesite staat hierover: “als alle gebruikers rekening houden met elkaar, kan iedereen plezierig genieten van het buitenleven in de stad”. Op dit moment is er onder hondeneigenaren geen draagvlak voor het losloopbeleid en de manier van handhaving. En gezien de aard van de hond, is het restrictieve beleid voor het welzijn van de hond ook nadelig.

We zien daarom een aantal mogelijke verbeteringen; op het gebied van losloopgelegenheden, preventie en handhaving.

Losloopgelegenheden

Verbinden losloopgebieden

Op dit moment zijn er in de stad vele kleine snippers aan losloopgebieden. Om de gebruikskwaliteit te verhogen en concentreren van honden en hun eigenaren op één plek te voorkomen, zou het verbinden van deze snippers een waardevolle verbetering zijn.

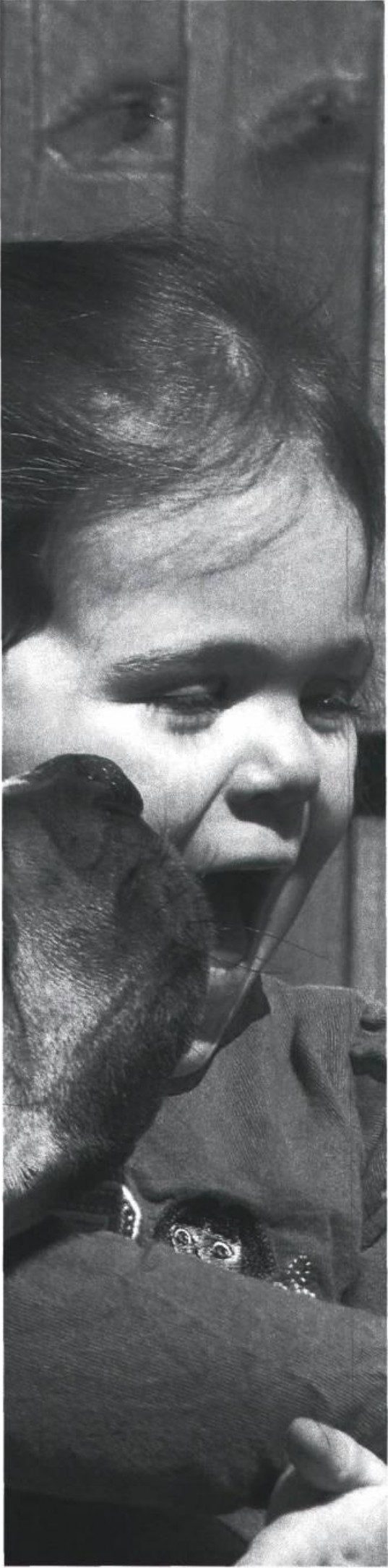
Voorbeelden:

- ❖ Verbinding losloopgebieden Oosterpark/Pioenpark: zie kopje hieronder.
- ❖ Corpus den Horn-Zuid / Piccardhof: verbinding twee stroken aan de Paterswoldseweg;
- ❖ Vinkhuizen: verbinding Roege Bos en deel nabij Aquamarijnstraat;
- ❖ Verbinding van de losloopgebieden Noorderplantsoen via de loslooproute; nu raken deze elkaar net niet.

Toename aantal loslooproutes

Een flinke wandeling maken met de hond, waarbij hond en eigenaar vrij van elkaar kunnen wandelen, is in veel delen van de stad nog niet mogelijk. Toch is daar behoefte aan en het voorkomt wederom het groeperen van honden en hun eigenaren op bepaalde gebieden. Hondeneigenaren geven daarbij aan graag een rondje met hun hondje te willen lopen, in plaats van twee keer eenzelfde pad op en neer te wandelen. Op veel groenstroken waar voorheen honden probleemloos los liepen, geldt nu de aanlijnplicht. Wellicht kan op deze en op nieuwe geschikte plekken een (pilot) loslooproute gecreëerd worden.

Stadgers hebben vaak een goede kijk op mogelijke loslooproutes. De gemeente kan hen oproepen om voorstellen in te dienen en naar aanleiding daarvan een voorstel maken voor pilotroutes. Na de pilot kan geëvalueerd worden of er voldoende draagvlak is onder de buurtbewoners voor het definitief maken van de route.

Voorbeelden:

- ❖ Loslooproute Stadspark: op dit moment is één ronde in het Stadspark een loslooproute. Op de paden die binnen deze ronde liggen, geldt de aanlijnplicht. Voor de duidelijkheid, maar ook voor de gebruiksvriendelijkheid, zouden de paden binnen deze route ook loslooppaden kunnen worden. Hierdoor kunnen mensen en honden elkaar ook makkelijker mijden indien wenselijk en zijn ze niet gedwongen elkaar telkens tegen te komen op hetzelfde rondje.
- ❖ Loslooproute Oosterpark/Pioenpark: via de groenstroken kan een route door beide parken gerealiseerd worden.
- ❖ Loslooproute Hoornsemeer.

zorgen voor toegankelijke losloopegelegenheden in elke buurt, ook voor minder validen

Het is aan te raden om op wijk- en buurtniveau te onderzoeken hoe bereikbaar de losloopegelegenheden zijn voor burgers, met name voor minder validen. Doel is dat elke buurt een degelijk en goed bereikbaar losloopgebied heeft. Wij adviseren in ieder geval losloopegelegenheden te creëren in:

- ❖ Het centrum;
- ❖ Badstratenbuurt;
- ❖ Schildersbuurt;
- ❖ Grunobuurt;
- ❖ Woonschepenhaven;
- ❖ Zeeheldenbuurt.

Daarnaast is het wenselijk om in Kostverloren, Binnenstad-Oost, Selwerd en de Korrewegwijk voor meer losloopegelegenheden te zorgen, om de spreiding en toegankelijkheid te verhogen.

Gedifferentieerd loslopen

Op een aantal plekken in de gemeente kunnen honden buiten het zomerseizoen los lopen. Dit zou in meer stadsgroen georganiseerd kunnen worden. In de meeste parken zijn met slecht weer amper mensen te vinden, waardoor weinig overlast ervaren zal worden van loslopende honden. De gemeente kan pilots instellen in stadsparken en –plantsoenen, groenstroken en/of het buitengebied.

Wanneer er festiviteiten zijn die de toegang tot losloopegelegenheden blokkeren, zoals bij Noorderzon en festiviteiten op de zonneweide van het Stadspark, kan de gemeente voor een alternatieve gelegenheid zorgen.

Preventie

Losloopcursus

Daadwerkelijke overlast en onveilige situaties ontstaan door honden die zich misdragen in de openbare ruimte. Om dit te voorkomen, kan een training van hond en eigenaar een uitkomst zijn. De losloopcursus die momenteel gehouden wordt in het Noorderplantsoen was in korte tijd volgeboekt.

De gemeente kan samen met partijen als lokale hondenscholen en VHG een losloopcursus opzetten. Om deze ook voor minima toegankelijk te maken, kan de gemeente een korting aanbieden via de Stadjerspas. Dit draagt gelijk bij aan een positieve beeldvorming van hondeneigenaren tegenover het stadsbestuur. Het gegeven dat voor katteneigenaren kortingen bestaan via de Stadjerspas en dat er voor honden juist belasting betaald moet worden, wordt namelijk geregeld als oneerlijk ervaren. Om ervoor te zorgen dat men de cursus serieus volgt, kan de korting verstrekt worden op het moment dat het diploma wordt ingestuurd. Een 'geslaagde' hond zorgt voor een prettigere sfeer in de openbare ruimte, wat belangrijk is voor de gemeentelijke doelstellingen.

Losloopbewijs

Vele honden staan voldoende onder appèl om in alle (rustige) omstandigheden los te kunnen lopen. Voor het behalen van eerder genoemde cursus, of een soortgelijke cursus, kan de gemeente privileges toekennen; een capabele hond zou dan in meerdere (aangewezen) gebieden los kunnen lopen. Voor de handhaafbaarheid kan afgesproken worden dat de hond een duidelijk herkenbare, door de gemeente verstrekte, halsband, of penning draagt, waaruit blijkt dat de hond 'bevoegd' losloper is. Dit is tevens voor andere mensen een herkenningsteken dat de hond ongevaarlijk is, wat bijdraagt aan het gevoel van veiligheid van Stadjers.

Voorlichting op scholen

Mensen en kinderen begrijpen zoals gezegd honden veelal niet en kunnen daarom bang zijn voor honden en/of een hond incorrect benaderen. Een groot onderdeel in preventie van overlast en onveilige situaties is dan ook het geven van voorlichting over hondengedrag. Meer kennis van het gedrag van honden zorgt ervoor dat men een hond beter kan inschatten en daar ook naar kan handelen. Dit past heel goed in het kader van shared space en samen sterk. VHG zou betrokken kunnen worden bij het ontwikkelen van een uitleenbaar lespakket, of georganiseerde bezoeken op scholen. De Sophia Vereniging heeft al ervaring met het geven van dergelijke voorlichting⁵. Ook zij kan door de gemeente benaderd worden voor een samenwerking. De kosten kunnen daarmee voor de gemeente beperkt blijven.

Voorlichting voor sporters en andere volwassenen

Zoals kinderen voorgelicht kunnen worden, kan dit uiteraard ook voor volwassenen, met speciale aandacht voor joggers en andere sporters in de openbare ruimte geregeld worden. In buurtcentra zouden informatieavonden georganiseerd kunnen worden, of wellicht kan de gemeente samen met VHG, buurtverenigingen en/of sportverenigingen zelf een goed plan bedenken om de kennis en begrip van honden onder de Stadgers te vergroten.

Handhaving

Handhaven alleen ter bevordering van openbare orde en veiligheid

Het doel van de aanlijnplicht is uiteraard niet om honden en hun eigenaren dwars te zitten. Daarom zou het goed zijn om een houding te ontwikkelen waarbij alleen sancties optreden als de openbare

⁵ <http://www.sophia-vereeniging.nl/nl/pages/activiteiten/sophia-snuffelcollege/sophia-snuffelcollege.html?gclid=CNuliNSF8rOCFXMRtAodMSUAow>

orde en veiligheid in het gedrang komen. Er kunnen eenvoudige criteria opgesteld worden wanneer er wel, of juist niet bekeurd dient te worden. Dit bevordert het gevoel van rechtvaardigheid van hondeneigenaren en zorgt voor een meer ontspannen manier van gebruik van de openbare ruimte.

Waarschuwing

Er kan tevens voor gekozen worden om standaard eerst eenmaal te waarschuwen alvorens er bekeurd wordt. De boa kan de naam van de gewaarschuwde noteren voor een eventuele 2^e keer.

Fatsoensregels

Een aantal zaken zou opgenomen kunnen worden in een reglement van sociale omgang bij sanctioneren. Zo zouden mensen niet langdurig gevolgd moeten worden, direct moeten worden bekeurd en dient de boa zich altijd te legitimeren, zodat de aangehouden persoon weet met wie hij te maken heeft. Dit ter bevordering van een positieve en respectvolle omgang, zelfs als dergelijke zaken nu al niet (meer) voorkomen. Het geeft de Stadjer het gevoel serieus genomen te worden, wanneer zwart op wit staat dat bepaalde onprettige gedragingen van boa's niet toegestaan zijn.

Scholing van boa's

Scholing voor de manier van handhaven bij het overtreden van de aanlijnplicht lijkt ons essentieel en logisch voor een goede handhaving. Bovengenoemde onderwerpen kunnen aan de orde komen, met speciale aandacht voor wanneer er wel en wanneer er niet bekeurd hoeft te worden.

Samengevat zijn (o.a.) de volgende oplossingen mogelijk:

Losloopgelegenheden

- ❖ Verbinden van versnipperde losloopgebieden
- ❖ Toename van het aantal loslooproutes in samenwerking met Stadjers
- ❖ Toegankelijke losloopgelegenheden op buurtniveau, ook voor minder validen
- ❖ Gedifferentieerd loslopen buiten hoogseizoen en aanpassingen bij festiviteiten

Preventie

- ❖ Losloopcursus voor honden, bijvoorbeeld via de Stadjerspas
- ❖ Losloopbewijs instellen voor bekwame honden in bepaalde gebieden
- ❖ Voorlichting op scholen over hondengedrag
- ❖ Voorlichting voor sporters en andere volwassenen over hondengedrag

Handhaving

- ❖ Handhaven alleen ter directe bevordering van openbare orde en veiligheid
- ❖ Eerst een waarschuwing, dan een bekeuring
- ❖ Fatsoensregels voor boa's bij sanctioneren
- ❖ Scholing van boa's over handhaven van het losloopbeleid

Conclusie

Het huidige losloopbeleid is ingesteld zonder duidelijk onderzoek vooraf en zonder dat er sprake was van veel klachten over loslopende honden. Het beleid zorgt op dit moment echter voor veel onrust in de stad. Het gros van de hondeneigenaren steunt het huidige beleid niet en er zijn veel klachten over de handhaving. Honden en hun eigenaren groeperen zich bij gebrek aan andere opties vaak in de beperkte, versnipperde losloopgebieden, wat intimiderend over kan komen op andere Stadjsers. Sommige wijken hebben helemaal geen losloopgelegenheden. Pilot loslooproutes hebben een positief effect. Honden zowel als hun eigenaren zijn dan ook gebaat bij goede losloopgelegenheden, voor hun welzijn en fysieke gezondheid. Tot slot is er vaak een gebrek aan kennis over hondengedrag, wat voor onprettige of zelfs onveilige situaties kan zorgen.

Daarom zijn verbeteringen in het losloopbeleid aan te raden, zodat er een positievere houding ontstaat tegenover het gemeentelijk beleid en het leefplezier voor Stadjsers (mens en dier) toeneemt. De enquête van VHG laat bovendien zien dat hondeneigenaren bij een beter losloopbeleid positiever tegenover de opruimplicht staan. Verder past een vrijer gebruik van de openbare ruimte, met wederzijds respect voor medegebruikers, in de visie van de gemeente over gezamenlijk gebruik en een samenleving die samen sterk is. Verbeteringen kunnen zijn:

Losloopgelegenheden

- ❖ Verbinden van versnipperde losloopgebieden, bijvoorbeeld Pioenpark-Oosterpark
- ❖ Toename van het aantal loslooproutes in samenwerking met Stadjsers, bijvoorbeeld Stadspark, gedeelte binnen de huidige loslooproute
- ❖ Zorgen voor toegankelijke losloopgelegenheden in elke buurt, ook voor minder validen, zoals in de Badstratenbuurt en Schildersbuurt
- ❖ Gedifferentieerd loslopen buiten hoogseizoenen en tijdelijke aanpassingen bij festiviteiten

Preventie

- ❖ Losloopcursus voor honden, bijvoorbeeld via de Stadjserspaspas
- ❖ Losloopbewijs instellen voor bekwame honden in bepaalde gebieden
- ❖ Voorlichting op scholen over hondengedrag
- ❖ Voorlichting voor sporters en andere volwassenen over hondengedrag

Handhaving

- ❖ Handhaven alleen ter bevordering van openbare orde en veiligheid en niet slechts om het handhaven
- ❖ Eerst een waarschuwing, dan een bekeuring
- ❖ Fatsoensregels voor boa's bij sanctioneren
- ❖ Scholing van boa's over handhaven van het losloopbeleid

Wat vooral van belang is, is dat burgers, buurtverenigingen en VHG betrokken worden bij ontwikkelingen, zodat het draagvlak voor het beleid wordt vergroot.

Buurt.:			
ONDERWERP: mogelijk nieuwe locaties honden loslooptgebieden.			
BUURTNR.:	GETEKEND:	BLAD	FORMAAT
DATUM: 24-09-2004	SCHAAL: 1:	VAN	A3
REPRODUCEREN ZONDER TOESTEMMING VOORAF IS NIET TOEGESTAAN			

FILE: DGM